Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 18 (15641) | 1981 оной январиин 22, четверг | Сэн 2 мүнгэн.

Коммунистка Марта Данзановна Гармаева Эдэн районой «Мир» колхозой дүй дүршэл түгэс һаалишадай нэгэн юм. Тэрэ хорёод шахуу жэлэй туршада түрэл ажахыдаа хүдэлхэ зуураа, амжалтатай ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Һүүлэй хэдэн жэл соо һаамхай үнээн бүриһөө дунда эзргээр 3500 килограммаа доошо бэшэ һү һаажа, район дотороо нэгэнтэ бэшэ илажа гараһан намтартай. 1980 оной дүнгөөр М. Д. Гармаева Ажалай Алдар Солын II шатын орденоор һаяхан шагнагдаба.

КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсоод, тэрэ эршэмтэйгээр хүдэлжэ байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

КПСС-эй XXVI съездые үгтүүлан

ШЭНЭ АРГААР ХҮДЭЛЖЭ

Манай барилга-хабсаралгын управленийн коллектив арбадахи табан жэлдэ гол түлэб «Бурятпромстрой» нэгэдэлэйнгээ промышленна баазые һэльбэн эзһабарилга, үргэдхэлгэ дээрэ, унжагайрһан хэдэн барилга ашаглалгада оруулха талаар хүдэлжэ гараа. Энэ хугасаа соо управленийн барилгашад бүтэһэн бүхы объектнүүдээ һайн сэгнэлтэйгээр ашаглалгада үгэһэн байха юм.

Барилгын шанарые һайжаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ болон бүсадшье олон асуудлануудые СМУ-гай партийна организацийн нарин хиналта доро байаг. Партийна организациймнай бүхы коммунистнуудай 70 процентнь үйлэдбэрийн участогуудые дээрэ хүдэлнэ. Тиимэһээ барилгын талмай, участок бүхэн дээрэ 5—7 коммунистнуудһаа бүридэһэн партийна бүлэгүүд эмхидхэгдэдэг юм. Тэрэ бүлэгүүд, коммунистнууд булта ажалай бүтээсэдэ, хүдэлмэрийн эршэдэ сэхэ нүлөөлдэг.

Миниин ударидадаг бригадада дүрбэн коммунист хүдэлдэг. Бултадаа коммунис ажалай ударигууд, үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулан хүдэлдэг зон юм. Һүүлэй долоон жэл соо бидэ «Буряатпромстрой» нэгэдэлэй баазын объектнүүд дээрэ хүдэлнэбди. Арбадахи табан жэлдэ манай бригадым коллектив гэр барилгын комбинадта панель бүтээлгын лини, Баруун-Урдахи промышленна узелай котельнэ, түмэр-бетон зүйлнүүдэй цех болон бусад промышленна ба захиргаанай барилгануудые ашаглалгада үгөө.

Бригададамнай, бүхы дээрэнь абажа харахада, үндэр мэргэжэлтэй, дүй дүршэлтэй, эдэбхи үүсхэлтэй хүнүүд хүдэлдэг юм. Олонхидынь барилга дээрэ 5—15 жэлдэ ажаллана. Тиихэдэ Т. М. Богомазов, М. М. Слабуха гэгшэднай городской Соведэй депутатууд юм.

Энэ табан жэлдэ манай коллективэй урда табигдаһан зорилгонууд ехэ. Мүнөө гэр барилгын комбинадта 4300 дүрбэлжэн метр талмайтай түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй цех, 3400 дүрбэлжэн метр талмайтай санкабинедүүдэй цех хабсаргадажа эхилэнхэй. Тэдэнэй ашаглагдажа эхилхэдэнь, манай городто, республикада барилгын тон хэрэгтэй материалнуудые таргалга эрид дээшэлхэ байна.

Түрэл Коммунис партийнгаа эзэлжээтэ XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтахые эрмэлзэн, манай коллектив дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абанхай. Тиигэжэ, жэшээнь, съездын нэгдэхэ үдэр февралин 23 болотор томо панельнэ гэр барилгын комбинадай санкабинедүүдэй ба түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй цехүүдэ мингаад кубометр түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдые хабсаргаха зорилго үүдэа табиналби. Бригадымнай гэшүүн бүхэн үдэр бүри нормоор хараалагдаһан 2,5 кубометрэй орондо 3.2 кубометр түмэр-бетон хабсаргаха гэхэ гү, али үдэрэйнгөө даабариие 128 процентһээ доошо бэшээр дүүргэхэ болоно. Энэ зорилгые бэлүүлхын тула бидэ нилээд ехэ оролдолго гаргаха байнабди.

Барилгын ашаг үрые дээшэлүүлгын ба хүдэлмэрийн шанарые һайжаруулха эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн хадаа бригадна подрядай гурим болоно. Энэ гуримаар хүдэлхэдэ барилгын болзор түргэдэхэ, хүдэлмэрийн үнэ сэнгэй доошолхо байһандань бидэ этигэнхэйбди. Юуб гэхэдэ, арбадахи табан жэл соо бүтээгдэһэн барилгымнай далаад процентнь энэ гуримаар хэгдэһэн байха юм. Тиигэжэ гэр барилгын комбинадтахи хүдэлмэрэй нэгэ һараар, түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой һэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэрэй хоёр һараар болзорһоо уридлагдаа һэн.

Гэбэшье энэ талаар дутагдалнууд үшөөл олон. Манай «Жилгражданстрой» трестдэ, мүн «Буряатпромстрой» нэгэдэлдэ энэ хэрэгтэ гүйсэд анхарал хандуулагданагүй гэжэ һанахаар. Материальнотехническэ хангалта һанаһанда үшөөл хүрэнэгүй, проектно-сметна документацидуталлана. Мүн тиихэдэ субподрядна организацинуудай олонхи ушарта манай ажалые хойшо татадаг гэжэ.

В. РУБЦОВ,
барилга-хабсаралгын 7-дохи управленийн бригадир.

БҮТЭМЖЭТЭЙГӨӨР, ЭРИЛТЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР

Городской тоосоото һунгалтын XXIV партийна конференци КПСС-ые, тэрэнэй Ленинскэ Центральна Комитедые нягтаар тойрон жагсалгын оршон байдалда январиин 20-до Москвада Союзуудай байшангай Колонно зал соо нээгдэбэ.

Нэрьемэ, удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтагдажа, нүхэд Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков гэгшэд президиумдэ ерэжэ һууба. Партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, революцийн ветерануд, үйлэдбэрийн түрүүшүүл болон новаторнууд, эрдэм, соёлой ажал ябуулагшад, сэрэгэй начальнигууд эндэ байлсаа.

Партийн МГК-гай тоосоото элидхэл, КПСС-эй Московско городской организацийн шалгалтын комиссийн тоосоон, партийн XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проект тухай элидхэл, КПСС-эй горком ба шалгалтын комиссийн, партийн XXVI съездэ хабаадаха делегадуудые һунгалга конференцийн эүблэхэ эүйлдэ табигдана.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй МГК-гай нэгэдэхи секретарь В. В. Гришин партийн Московско городской комитедэй тоосоото элидхэл хэбэ.

Коммунис парти ажал ябуулганууудай тодо һонор, зориг бадаруулма программатайгаар съездые угтажа байна гэжэ тэрэ хэлээ. КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1980 он) Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн удха түгэлдэр үгэ дотор, партийн XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проект соо найруулагдаһан КПСС-эй съездын урда тээхи платформые москвагайхид, бүхы совет хүнүүдтэл адли, ехэ урма баяртайгаар угтаһан байна.

Центральна Комитет, манай парти болон гүрэнэй элитэ ехэ хүтэлбэрилэгшэ, залан сэхэ марксист-ленинец, коммунизмын ба эб найрамдалай түлөө дүлэтэ тэмсэлшэн нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюро, парти болон ороноо хүтэлбэрилхэ талаар олон янзын, аша үрэ ехэтэй зохёон байгуулхы хүдэлмэри ябуулна. Совет общество болон улаасхоорондын харилсаае хүгжөөлгын асуудалнуудые шиидхэлгэдэ ленинскэ ёһоор, залан сэхээр хандалга, парти болон арадтаа хизаарлашагүй үнэн сэхэ байлга, Леонид Ильичэй эсэшэ сусашагүй бүхы ажал ябуулга манай орон дотор, аха дүү социалис оронуудта, дэлхэйн үнэн сэхэ бүхы хүнүүдэй дунда тэрэнэй нэрэ хүндые улам дээшэлүүлнэн байха юм.

Партийн XXIV — XXV съезднүүдэй, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар городской партийна организацийн хүдэлмэридэ дэлгэрэнгыгээр тогтоходоо, тоосоото үе соо нинслэлые жэшээтэ коммунис хото болголгодо, арадай ажахын бүхы һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ шухала алхам хэгдээ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Промышленность болон транспортые, капитальна барилга ба городой ажахые, хүн зонние хангалгын асуудалнууд, ажалшадай байдалые улам һайжаруулха асуудалнууд партийн горкомой гол анхаралда табигдаһан байгаа. 1976—1980 онуудта Москвагай экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэй хангаха гээшэ хүлэлмэриймнай гол үрэ дүн болоно. Табан жэлэй турша соо промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 21 процентээр үргаа. Бүхы предприятинууд жэлэйнгээ түсэбүүдые дүүргэ.

Социалис мүрысөөнэй ёһо заншалнуудые хүгжөөжэ, шэнэ табан жэлэй түрүүшын үдэрһөө хойшо предприятинуудай, эмхинүүдэй тогтуунтай һайн хүдэлмэри хангахые оролдон. Москвагай ажалшад 1981 ондо үнэ-ехэ социалис уялгануудые абаба. Түсэбүүдые болзорһоонь урид дүүргэхые, дотороой арга нөөсэнүүдые үргэнөөр хэрэглэхээр, бүхы һалбаринуудай хүдэлмэриие наанжуулан һайжаруулхаар, ашаг үрыень дэшэлүүлхээр, москвагайхидай байдалые һайжаруулха зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхээр эдэ уялгануудые хараална.

1981 — 1985 онуудта, Москвагай комплексно экономическа ба социальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэбэй проектые В. В. Гришин саашадаа тодорхойлбо. Элидхэл дотор арадай хэрэглэмжын эд товар үйлэдбэрилгые ехэдхэхэ асуудалнуудта, хүн зонине эдеэ хоолой эүйлнүүдээр гүйсэд һайнаар хангаха зорилгонуудта гол анхарал хандуулагдаа.

Парти дотороой ажабайдалай асуудалнуудые хаража үзэхэдөө, коммунистнуудай үүсхэл эдэбхине хүгжөөлгэдэ ехээр нүлөөлһэн тоосоото һунгалтын кампани коммунис байгуулалтын мүнөөнэй шатада Москвагай партийна организацинуудай ажал ябуулгын ёһотойл харалга болоһон байна гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэбэ.

Московско городской партийна организаци коммунизмын агууехэ суртал һургаалнуудай илан мандахын түлөө тэмсэлэй манлайда саашадаашье ябаха юм гэжэ В. В. Гришин делегадуудай, нинслэл хотын бүхы коммунистнуудай үмэнэһөө КПСС-эй Центральна Комитедые, нүхэр Л. И. Брежневые найдуулаа.

КПСС-эй Московско городской организацийн шалгалтын комиссийн элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэ эхилбэ.

Конференци январиин 21-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

(ТАСС).

УЛААН-УДЫН СССР-эй 50 ЖЭЛЭЙ ОЙН НЭРЭМЖЭТЭ «ТЕПЛОПРИБОР» ЗАВОДОЙ КОЛЛЕКТИВЭЙ

СОЦИАЛИС УЯЛГАНУУД

КПСС-эй XXV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, заводой коллективэй арбадахи табан жэлэйнгээ түсэб, уялгануудые болзорһоонь урид сүм дүүргэгдэн байна. Табан жэл соо заводой товарнай продукци гаргалгын хэмжээн 37,6 процентээр, ажалай бүтээсэ 31,7 процентээр сэдэлээ.

«КПСС-эй XXVI съездые» нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөөн тухай» КПСС-эй ЦК-гай октябриин (1980 он) Пленумэй, мүн ВЦСПС-эй XI Пленумэй «1981 ондо СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые бэелүүлхэ хэрэгтэ ажалшадые элсүүлэн хабаадуулха тухай» шиидхэбэриин ёһоор, заводой коллектив В. И. Ленинэй түрэлдөөр 111 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые амжалтатайгаар бүтэлүүлхын түлөө социалис мүрысөө үргөөнөөр дэлгэрүүлжэ, 1981 ондо иимэ социалис уялгануудые абана:

Товарна продукци гаргаха арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбэй даабариие 1981 оной декабриин 30-да үүргэжэ, түсэбһөө гадуур тодорхой хэмжээтэй продукци гаргаха.

Нэмэй шанартайгаар бүтээхэ, болзорһоонь урид үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ» гэһэн уряа мүрысөн, КПСС-эй XXVI съездын шэнэдхэ үдэр болотор шэнэ «ИК-25» түүлэй приборнуудай түрүүшын промышленна бүлэгые гаргаха; «ТМП», «РТП-32Б» түүхэлэй приборнуудые хабсаргаха түрүүлгын типовой участок эмхидхэхэ; машинууд бүтээгшэдэй үдэр болотор металлнуудай оньһожоруулагдамал склад ашаглалгада оруулжа, «Рд-3Б» түхэлэй приборнуудай түрүүшын промышленна бүлэгые гаргаха.

Продукци худалдалгаар жэлэй түсэб болзорһоонь урид, 1981 оной декабриин 30-да дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур тодорхой хэмжээнэй продукци худалдаха. Хилэй саанахи оронуудта эльгээхэ түсэбөө 1981 оной декабриин 1 болотор дүүргэхэ.

Өөрын хүсөөр ябуулдаг барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин түсэб Агуу Октябриин 64 жэлэй ой болотор бэелүүлхэ; «УРРД-М» түхэлэй приборнуудай түрүүшын промышленна бүлэгые ашаглаха.

Гаргадаг продукциингаа техническэ хэмжээ дэшэлүүлхэ зорилгоор дүрбэн шэнэ жэлэй продукци ба арадай үргэн хэрэглэлэй хоёр янзын эд бараа ашаглажа эхилэх;

— хоёр янзын шэнэ прибор олоор гаргадаг болохо;

— «ДД-06М», «КСУ-2П» түхэлэй приборнуудые гүрэнэй Шанарай тэмдэгтэ хүргэхэ, эрхим категориин продукцие бүхы продукциин хэмжээнэй 31,2 процентдэ хүргэхэ.

Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээнүүдые нэбтэрүүлһэнэй, техническэ хубаарилга нарижуулһанай ба бригадна гуримаар хүдэлэлгые 65 процентдэ хүргэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгэдэ гаргашалагдадаг ажалай хэмжээе 7,2 процентээр доошолуулха, хүдэлмэриин бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабариие 0,1 процентээр үлүүлхэ.

Продукци гаргалгада хараалагдаһан нормоһоо 50 тонно хара металл, 3 тонно үнгэтэ металл, 180 мянган киловатт-час электрын эльэ хүсэ, 592 гигакалори дулаа алмаха. Алмагдаһан үнгэтэ металлай үлэгдэлөөр 5 мянган түхэригэй арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гергаха. Алмагдаһан электрын эльэ хүсөөр апрелиин 22-ой үдэр худалхэ.

Жаран нэгэн худэлмэришэдые бэлдэхэ, 400 худэлмэришэд, инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ, гуша гаран хүниие хоёрдохи мэргэжэлдэ һургаха. Научно-шэнжэлгын худэлмэри ябуулха, үйлэдбэриеэ техническэ талаарнь һэльбэн эзбсгжүүлхэ талаар институдуудтай хэлсээ баталагаа үргэлжэлүүлхэ. Уралан нарижуулгын ба ухаалан зохёолгын дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн хэрэглэһэнэй ашаар 90 мянган түхэригэй экономическа ашаг олзо абаха.

Худөө ажахыда үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ, таряа хуряаха худэлмэридэнь туһалха, шефтээ абаһан Удын совхозодо 22 мянган түхэригэй туһаламжа үзүүлхэ. Түсэбөөр хараалагдаһан «Бурятферммаш» заводой захилые 1981 оной декабриин 20-до дүүргэхэ.

Худэлмэришэдые ажал дээрэнь тогтонижуулха зорилгоор тэдэнэй ажалай, ажаһуудалай ба амаралтын эрхэ байдал һайжаруулхын тула 444 хүнэй байха хамтын байрын барилга үргэлжэлүүлхэ, 120 квартиратай байрын гэрэй проект бэлдэхэ.

Спортын юһэн янзаар заводой спартакиада үнгэргэхэ. Физкультурын бүхэсоюзна «Ажалда ба СССР-эй Оборондо бэлэн» гэһэн комплексын нормо дүүргэһэн худэлмэрилэгшэдэй тоое 780-да хүргэхэ.

Томскын «Манометр», Улаан-Удын «Электромашина» заводуудай коллективүүдтэй социалис мүрысөөгөө үргэлжэлүүлхэ.

Энэ социалис уялганууд заводой партийно-ажахын эдэбхитэдэй суглаан дээрэ баталагдан абтаа.

ХЭЖЭНГЫНХИДЭЙ ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭНЭБДИ

ЗАҺАБАРИЛГЫН ШАНАР ҺАЙН

Хабарайнгаа тарилгын бүлэ машина, техникэ болон түүр станцинуудаа богони хугэрто һайн шанартайгаар засабарилжа бэлдэхээр республика дотороо үүсхэл гарган Хэжэнгын районой «Сельхозтехника», «Сельхозхимия» нэгэдэлнүүдэй худэлмэришэдэй, инженерно-техническэ худэлмэришэдэй үрэае һайшаан дэмжэн манай колхозой механизаторнууд дэшэлүүлэгдэн социалис уялга абаа бэлэй. Тиихэдэ партийн XXVI съездын нэгдэтэр тракторнуудайнгаа 65 процентые, доошо тарьяанай комбайнуудай 40 процентые заһабарилжа бэлдэхэ зорилго хараалаа һэн. Мүн байгша оной июлиин 10 болотор трактор болон худөө ажахын машинануудые бүхыдэнь засабарилжа дүүргэхээр шиидэлэн юм.

Хараалаһан зорилгоёо бэелүүлхын тула заһабарилгын график зохёогдожо, түсэб тодорхойлогдоо. Тракторнуудай техническэ харууһа хэхэ болзор сүм зохёогдоһон байна. Малай тэжээл болон бусад ашаа шэрэлгэлэ хабаадуулагдаһан тракторнуудта техническэ харууһан заабол хэгдэнэ. Мүнөө ажахыдамнай К-700 түхэлэй зүргаан тракторай гурбаниинь районой Госкомсельхозтехникын мастерскойдо заһабарилагдаа.

Колхозоймнай лугомелиоративна болон тракторнотаряан ажалай нэгэдэхи бригадануудта хүндэ тракторнуудые заһабарилха тусхай зэенонууд байгуулагдаа. Мүнөө лугомелиоративна бригадын бүлэг заһабарилагшадай ажал ялада урагшатай. Эдэнэр үшөө дүрбэн трактор заһабарилха түсэбтэй. Залуу механизаторнууд Рашид Галимов, Жаргал Дамбаев, механик Будожап Сандаков гэгшэд һайнаар ажаллажа, даабаряа холо үлүүлнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ РСФСР-эй габьяата механизатор Бубей Хоригановичай Дармаевай хүтэлбэри доро ороо таряанай комбайнуудые заһабарилагдана. Комбайнуудые түргэнөөр, һайн шанартайгаар заһабарилхын тула тусхай депо шэнээр барижа байнабди. Тэрэ депомнай энэ жэлдэ бэлэн болгогдожо ашаглагдаха юм. Шэнэ депогой ашаглагдатар заһабарилагшад һара бүхэндэ хоёр комбайн бэлэн болгохо түсэбтэй. Заһабарилагдаһан техникэсэ тусхай хашаа соо жэрылгэн табинабди. Заһабарилгын үедэ нилээд бэрхэшээлнүүдтэй ушарнабди. Тодорхойлбол, запасной частьнуудаар дутадлажа, ажалнай нилээд һаатуулагдана. Тиихэдэ районой нэгэдэлдэ К-700 түхэлэй трактор заһабарилха дулаан мастерской үгы юм. Тиимэһээ механизаторнууднай үбэлэй хүйтэндэ газаа тракторааа заһабарилжа тухашарна. Саашадаа районой нэгэдэлэй мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд энэ дутагдалаа усадхаха хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй. Юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ хүсэтэ тракторнууд олоор абтажа байна гээшэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажахыдамнай механизаторнуудай һуралсал эхилээ. Мүн трактористнуудай мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ курсанууд нэгдээ. Энэ һуралсалда олон хүн хабаадалсана. Колхозой мэргэжэлтэд элдэб темээр лекциинүүдые уншажа, шэнэ онол арга тухай хөөрэжэ ойлгуулаа. Һуралсалай һүүлээр механизаторнууд шалгалта барижа мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ байна.

Үбэлдөө бидэ 20 залуу хүбүүдые механизаторай мэргэжэлдэ һургахамнай.

Манай механизаторнуудай дунда ухаалан зоёохо шадабаритай, дүй дүршэлтэй хүнүүд захаһаа бии байха. Эдэнэй ухаалан зохёоһоной ашаар хүшэр хүндэ ажал оньһожоруулагдана. Жэшээлбэл, үнинэй механизатор М. Дабаев һолоомо суглуулха, үрэһэнэй ороо̀ашаха түхеэрэлгэ ухаалан зохёожо, уралан бүтээгээ. Мүн механизаторнууд Д. Мункуев, Ц. Молонов, С. Цыдыпов болон бусадай зохёоһон элдэб түхеэрэлгэ, оньһожоруулганууд яһала туһатай.

Мүнөө малай үбэлжэлгын үедэ олон трактор фермэнүүдтэ худэлгэгдэнэ. Эдэ техникэдээ бидэ техническэ харууһа хэжэ, тарилгада хабаадуулхабди.

Манай колхозой механизаторнууд байгша ондо баян ургаса ургуулхын түлөө мүнөөнөөө горитой ороолдолго гаргана. Эдэнэр түрэл партиниигаа XXVI съездын хүндэлэлдэ абаһан уялгаяа сүм бэелүүлхын түлөө бүхы хүсэеэ элсүүлжэ байнхай.

В. ЧИМИТЦЫРЕНОВ,
Баргажынай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахамад инженер.

ЗОРИГЖОЛТОЙГООР...

«Заветы Ильича» совхозой һаалишадай суглаан боложо, 1980 оной, мүн арбадахи табан жэлэй дүнгүүд согсолгодожо, шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонууд һаяхан тодорхойлгодоо.

— Совхозоймнай 3-дахи фермын коллектив (хүтэлбэрилэгшэнь Д. Б. Раднаева) һү һааха табан жэлэй түсэбые болзорһоонь урид бэелүүлжэ, даабаряа 960 центнерээр үлүүлээ, — гэжэ энэ асуудалаар элидхэһэн совхозой парткомой секретарь Г. Э. Санжиев мэдэгдэлээ. — Эдэ хүндэ жэлнүүдтэ фермын түрүүшүүл Людмила Бимбаева, Надежда Базарова, Александра Быкова, Бадма-Ханда Баирова гэгшэд ажалай үльгэр жэшээ харуулаа. Эдэнэрэй ороолдосоор л тус фермэ үнгэрһэн жэлдэ үнээн бүриһөө 2016 килограмм жэлэй түсэбһөө үлүү 30 центнер һү һаажа шалаа.

Тиигэбэшье һү һаалишан фермэнүүдэй худэлдэридэ бии байгаа дутагдалнууд тушаа суглаан дээрэ онсо анхараг-даһан байна. Юуб гэхэдэ, 1978 ондо бүхы совхозоороо үнээн бүриһөө 1922 килограмм һү һаахан байбал, нёдондо тэрэнь 1254 килограммда орошоо. Эдэ жэлнүүдтэ тэжээлэй нөөсэ адлирхуу байгаа бшуу.

Хоёрдохёор, үнээд олоороо һубайрһан байна. Табан жэлэй түршада жэлдээ дунда зэргээр эүүн үнээн, эмэ хашараг бүриһөө ороойдоо 60 түгал абтаа.

Энэ үбэлжэлгыншье үедэ үнээдтэ будуун тэжээл, таряа талханай эүйл яһала үгтэжэ байбашье, һү һааха даабари дүүргэгдэнэгүй.

Хэрэглэгдээгүй арга боломожонууд ба ажалай эмхидхэлэй дутагдалнууд туухай суглаан дээрэ хэлсэгдээ. Илангаяа тэжээл буйлуулха, тэрэнийе элдэб бодосуудаар хүсэлдүүлжэ, үнеэдтэ үгэхэ асуудалда ехээр анхарагдаа. Холоһоо асарагдаһан һолоомон һайса буйлуулагданагүй, заримдаа бардаа асарагданагүй үлэшэнэ. Фермэнүүдтэ һаалишад дутадлана, хүүшан байна соо авто-үйлуурни худэлнэгүй, шабааһа шабха гаргаха транспортер худэлгэлдэнэгүй гэһэн гомдолнуу хэлэгдээ.

Фермэнүүдые даатшад Л. Б. Раднаева, К. М. Кокорина, В. Н. Пурбуев, һаалишад Н. Б. Пурбуев, М. В. Чульская, ахамад ветврач Н. Н. Булыгин, отделениие эрхилэгшэ П. Д. Чимитов, зоотехник М. П. Цыренодоржиев, сельсоведэй гүйсэдкомэй түрүүлэгшэ Н. Г. Кокорин, совхозой директор П. Б. Семенов гэгшэд суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, эдэ бүхы дутагдалнуудые даруусадхажа, һу һааляа эрид дээшэлүүлхэ һанамжануудаа мэдүүлээ.

Һаалишан М. Дульская 1981 ондо үнээн бүриһөө 2500 килограмм һу һааха уялга абаа. Гурбадахи фермын коллектив энэ жэлдэ үнээн бүриһөө 2100 килограмм һу абаха зорилго урдаа табяа. Бүхы совхозоороо 1981 ондо үнээн бүриһөө 2 мянган килограммһаа доошо бэшэ һу һааха, эүүн үнээн, эмэ хашараг бүриһөө 90 түгал абаха гэжэ суглаанда хабаадагшад шиидээ.

И. ЩЕГЛАЕВ,
«Заря коммунизма» газетын корреспондент.

КИРГИЗЭЙ КОМПАРТИИН СЪЕЗД

ФРУНЗЕ. (ТАСС). Арбадахи табан жэл Киргизэй ажалшадта экономико, эрдэм, соёлоо хүгжөөхэдэнь, хүн зоной байдалые саашадаа улам һайжаруулхадань шухала шата болобо. Киргизэй Коммунис партийн XVII съезд январиин 20-до эндэ нээгдэбэ. Делегадууд туйлаһан амжалтануудаа эрилтэ ехэтэйгээр согсолхо зуураа, шэнэ зорилгонуудые харааллна.

Нэрьемэ альга ташалган доро делегадууд нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюроһоо бүридэһэн хүндэтэ президиумые һунгаа.

Киргизэй Компартийн ЦК-гай болон шалгалтын комиссийн тоосоото элидхэлнүүд, «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа партийн XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проект тухай» элидхэл Киргизэй Компартийн хүтэлбэрилхы органуудые, КПСС-эй XXVI съезддэ хабаадаха делегадуудые һунгалга гэхэ мэтэ асуудалнууд съездын эүблэхэ эүйлдэ табигдана.

Киргизэй Компартийн ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Т. У. Усубалиев тоосоото элидхэл хэбэ.

Табан жэлэй үедэ социальна зорилгонуудые шиидхэлгэдэ республикын арадай ажахые хүгжөөлгэдэ туйлагдаһан амжалтанууд партийн ажал ябуулгын хүсэн түгэс байһые, экономическа стратегиин сэсэн мэргэн байһые баталба гэжэ тэрэ хэлээ. Промышленна продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 27 процентээр дээшэлбэ. Жэлэй түсэбүүдһэ гадуур 220 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци худалдагдаа. Худөө ажахын бүхы продукци үйлэдбэрилгын жэлэй дундуур хэмжээн 10,3 процентээр ургаһан байна.

Киргизэй Компартийн шалгалтын комиссийн тоосоото элидхэлые делегадууд шагнаба.

Съезд худэлмэреэ үргэлжэлүүлнээр.

ДАГЕСТАНАЙ ГАЗАР ДЭЭРЭ ҺАЙНДЭР БОЛОБО

МАХАЧКАЛА. (ТАСС). Совет Дагестанай газар дээрэ ехэ һайндэр хүрэжэ ерэбэ. Автономито республика байгуулагдаһаар 60 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байна. КПСС-эй обкомой болон Дагестанай АССР-эй Верховно Соведэй январиин 20-до болоһон баярай суглаан энэ гайхамшагта һайндэртэ зорюулагдаһан байгаа.

КПСС-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй амаршалгые тэрээндэ хабаадагшад альга ташалгаар угтаба. Партийн Дагестанай обкомой нэгэдэхи секретарь М. -С. И. Умахановтэрэнийе соносхон уншаа.

Жаран жэл хадаа олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн хизаарай арадуудта бүхэли үе саг болоно. Эдэ жэлнүүдтэ Каспийн далай шадархи набтар газарай ааяма халуун уларилтай тала нютагта уһалуурийн хүсэтэ түхеэрэлгэнүүд баригдажа, урдандаа хоёһон байһан газар дайдые үрэжэл ехэтэй болгоо. Мүнөө эндэ саад сэсэрлигүүд, виноградникууд, огородууд, таряалангай, бэлшээриин талмайнууд хабтайн нэмжынэ. Дагестан Россий Федераци дотор виноград тарижа ургуулдаг гол район болонхой. Хадаһа харьялан урдаһан гол мүрэнүүдтэнь гидроэлектростанцинууд баригдаа. Элшэ хүсэнэй хүгжөөгдэхэдэ, арадай ажахын шэнэ һалбаринууд байгуулагдаа, фабрика, заводууд, хото городууд, худэлмэришэдэй һуурин тосхонууд ургаа бодоо.

Автономито республика эрхим үрэ дүнгүүдтэйгээр баярта ойгоо угтаба. Промышленна предприятинууд арбадахи табан жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ, худөө ажахын продукт үйлэдбэрилгэ 20 процентээр дээшэлээ. Социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, ажалша коллективүүд ехэ амжалта туйлалтануудтайгаар КПСС-эй XXVI съездые угтажа байна.

Суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, нүхэр Л. И. Брежневтэ эльгээгдэхэ бэшэг ехэ дэбжэлтэтэйгээр ababa.

XXVI ПАРТИИН ХАРАА ТҮСӨБ-БҮГӘДӘ АРАДАЙ ХӘРӘГ

КПСС-эй ЦК-гай проект зүбшэн хэлсэнэбди

ДАЙДЫН ХЭШЭГ—АРАДАЙ АЖАХЫДА

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проект дотор ороной минеральнo-түүхэй эдэй баялигуудые үргэдхэхэ талаар горитой хэмжээнүүд хараалагдана. Тус проектые зүбшэн хэлсэхэ үедөө Буряадай геологууд үшөө дахин арбан нэгэдэхи табан жэлэй өөнэдынгөө түсэбүүдые тодорхойлон шэнжэлжэ, энэ хугасаа соо ябуулха геолого-бэдэрэлгынгээ хүдэлмэриин гол шэглэлнүүдые элирхэйлнэ. Тинхэдээ мүнөө хүдэлжэ гү, али баригдажа байһан предприятинуудые түүхэй эдээр хангалгын бааза үргэдхэхэ, промышленна комплекснуудай бодхоогдожо байһан нютагуудта минеральна нөөсэнүүдые элбэгжүүлхэ асуудалнуудта онсо анхарал хандуулдаг гэдэг. Мүн түлишын-энергетическэ баазые хүгжөөхэ, минеральна үтэгжүүлгэнүүдые бүри ехээр гаргаха гэһэн түсэб табигдана.

Тинхэдэ барилгын минеральна материалнуудые ехэ болгохо, газарай мелиораци һайжаруулхын тула гидрогеологическа шэнжэлгэнүүдые ябуулха зорилго түбхын түрүүндэ табигдана. Энэ талаар Байгал-Амарай түмэр замай зонодо ябуулагдаха геолого-шэнжэлгын хүдэлмэринүүд гол шухала гэжэ тоологдохо юм.

Харин тодорхойгоор хэлэбэл, нимэ байха: Зэдын комбинадта ба Хэжэнгын руднигта хэрэглэгдэхээр үнгэтэ ба шухаг металлнуудай шэнэ, баян хэбтэшэнүүдые бэдэрэн элирүүлхэ; Яруунада полиметаллическа ба флюоридай руда элбэгжүүлхэ; Эрдэм-Галтайн шулуун нүүрһэнэй хэбтэшые шэнжэлхэ; Ошурковай апатидай хэбтэшые ашаглалгада оруулха; Зүүн Саянай фосфоридые гүрэнэй сэгнэлтэдэ хүргэхэ; Хэжэнгын талада мелиораци хэхын тула гидрогеологическа буулгабаринуудые хэхэ; Түгнын талые уһалхын тула тэндэ газар дорохи уһа бэдэрхэ гэхэ мэтэ хүдэлмэри ябуулагдаха.

Байгал-Амарай түмэр зам шадархи дайдада арбадахи табан жэл соо урдынхиһаа хоёр дахин шахуу ехэ геолого-бэдэрэлгын хүдэлмэри хэгдээ. Энэ хугасаа соо манай «Буряатгеология» нэгэдэл барилгын шулуу олохо талаар БАМ-ай барилгашадай захилые гүйсэд дүүргэнэн, түмэр замай бүхы станцинуудые хангаха уһа бэдэрэн оложо, ашаглалгада үгэнэн байна. Эндэ хара туулга ба цинк гаргаха үнгэтэ металлургиин түүхэй эдэй бааза—Холоднинско уурхай арбадахи табан жэл соо нээгдэһэн юм. Энэ уурхай хадаа баригдажа эхилхээр хараалагдаһан Хойто-Байгалай территориально-үйлэдбэриин комплексын түүхэй эдэй бааза болохоор түсэблэгдэнэ.

Республикымнай зүүн-хойто зүгтэ, Байгал-Амарай түмэр замай Таксимо станци шадар Молодёжныи хризотил-асбестын хэбтэшэ олдонхой. Тус хэбтэшэ асбестын уһаһатай рудагаар баян юм. Энэ талаарнь дэлхэй дэлэр хаанашье тэрэзнтэй жэшээлмээр нимэ хэбтэшэ үгы гэжэ тоологдодог.

Бүри үнэн хада хэгдэһэн технико-экономическа тоологоор тус хэбтэшэ хүрэтэр автомобильна харгы барижа, тэрэниие ашаглабал, олзо үрэ ехэтэй байхаар гэжэ хараалагдаһан юм. Тэд манай промышленностьда асбестын хэды дуталдажа байгаашье һаань, тус хэбтэшэ мүнөө хүрэтэр үшөөл ашаглалгада оруулагдаагүй. Мүнөө үедэ, Байгал-Амарай түмэр замай баригдажа байхада, Молодёжныи уурхай ашаглаха асуудал бүри түргэнөөр шиидхэгдэхэ ёнотой. Тиимэһээ Байгал-Амарай түмэр замай барилгын гүйсэд дүүргэгдэхые хүлеэнгүй, арбан нэгэдэхи табан жэл соо эндэ инженерно-геологическа шэнжэлгэ хэгдэжэ, ашагта малтамал шанаржуулгын комбинат бодхоохо проект табигдаха байгаа гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, БАМ-ай барилгын түгэсэтэр эндэ промышленна барилгын бааза эмхидхэжэ, гэр байра, харгы бэлэдхэбэл һайн һэн. Удаань, БАМ-ай хүсэндөө оромсоор, ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай гол объектнүүдые—карьер болон шанаржуулгын завод ашаглаа һаа, арадай ажахыда нилээд ехэ ашаг олзо түргэн абтаха болоно бшуу.

Ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадтай хамта энэ райондо асбесто-нэхэлгын, асбесто-цементнэ үйлэдбэриинүүдые бии болгохо шухала. Юуб гэхэдэ, Молодёжныи холо бэшэ газарта цементын промышленностьда хэрэглэгдэдэг шабарай ба известнягай ехэ хэбтэшэ олдоод, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ гүйсэд шэнжэлэгдэхээр хараалагдажа байнхай. Мүн лэ эндэ манай геологууд юрын ба силикатна хирпинсэ гаргахала хэрэгтэй шабар олоһон юм. Тэрэ баһал арбан нэгэдэхи табан жэлдэ гүйсэд шэнжэлэгдэхэ.

«1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа КПСС-эй ЦК-гай проект дотор Озернын полиметаллическа хэбтэшые ашаглаха талаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулха тухай хэлэгдэһэн байна. Эндэ Озернын комбинадай барилга хадаа Зүүн-Буряадай территориально-промышленна комплексын эхи табиха юм Тус комплексдо энэ ГОК-һаа гадна Озернын хэбтэшын пиритһээ сернэ кислота үйлэдбэрилхэ завод, Ошурковай апатидай завод, фосфорно үтэгжүүлгэ гаргаха завод гэхэ мэтэ орохо байна.

Энээнһээ уламжалан манай геологууд тус региондо арбан нэгэдэхи табан жэлдэ ябуулха шэнжэлгынгээ хүдэлмэрние түсэблэжэ байнхай. Тиигэжэ, жэшээнь, Ошурковай апатидай хэбтэшын хоёрдохи эллэжэнэй шэнжэлгэ эхилэнхэй, Озерно ГОК-гай түүхэй эдэй баазые бүри үргэдхэхын тула тэрэ райондо полиметаллнуудай шэнэ хэбтэшэнүүдые бэдэрэлгэ үргэдхэгдэнэ.

Байгша ондо манай геологууд Озерно ГОК-гай оршон тойронхи газарта уһа бэдэрхэ, полиметаллическа руда малтахадань гаргагдаха газарай хүрьһые шэнжэлхэ юм. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, ГОК-гай барилгада, мүн урган хүгжэхэ поселогой ажаһуудэлда уһан ехээр хэрэгтэй болохо бшуу. Хоёрдохёор, руда малтахада мүнн гаргагдаха газарай хүрьһэн барилгын материалнуудые бүтээлгэдэ хэрэглэгдэжэ болохол.

Нигэжэ Буряад оронойнгоо дайдын хэшэгые элирүүлэн нээжэ, арадай ажахыда ашаглахын түлөө манай геологууд арбан нэгэдэхи табан жэлдэ горитой хүдэлмэри ябуулха байна.

М. ЗАМАЩИКОВ,
Буряадэй АССР-эй габьната геолог.

КОММУНИСТ тухай хоорөөн

Э Т И Г Э Л

Совхозой хонишодой «сагаан алтаяа» суглуулха ехэл сүлөөгүй саг һэн. Гэхэтэй хамта хонишод хурьгадаа эхэнэнь һалгаажа, шэнэ отарануудые эмхидхэжэ байгаа. Урда жэлнүүдтэ мэтэ муу хурьгадые нэгэ газарта суглуулжа аргалха, һайн бэлшээридэ адуулха эрилтэ табигдаа бэлэй.

Тоэд эдэнние хэндэ даалгажа үгэхэ гэшэб гэһэн асуудал совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй һанаае ехэтэ эсбсогоо. Эдэ тулюур хурьгадые һайнаар харуулха гэшэ нилээд харюусалгатай хэрэг ха юм. Тиимэнээ Оронгын совхозой директор Александр Иванович Хандархаев мэргэжэлтэд болон хонишодтой хөөрэлдэнэн байгаа.

— Чимит-Доржо Лхамажапович, — гэзд директор партбюрогой секретарьта хандаба.—Эдэ хурьгадаа Е. П-Д. Лубсановада даалгаа һаамнай ямар бэ? Юун гэжэ һанаатэ? Елизавета Пурбсодоржиевна одоол тэдэние һайнаар харуулжа, хүл дээрэнь гаргаха хүн гэзд һанаһаб—гэбэ.

Энэ дурадхалыень партбюрогой секретарь нүхэр Ринчинов һайшаагаа һэн. Тоэдшье коммунистка Е. П-Д. Лубсанова дирекци болон партийна организациин дурадхалһаа арсаагүй. Тиигэжэ Елизавета Пурбодоржиевна хурьгадые абажа, харуулжа эхилээ һэн. Мүнөө тэрэ гэһээр табан һара үнгэрөө. Тэрэнэй ородосотой ажалай ашаар бүхы хурьгадынь тэнжээгдэжэ, хүсэ шадал ороо. Тиихэдэ ноябриин эхеэр эндэ 160 туранхай, муудаһан хонид асарагдаа юм. Тиигэжэ мүнөө Лубсанова 550 хони харуулжа байна. Тэрээнтэй хамта үнгэрһэн жэлдэ дунда һүргуули дүүргэһэн басаганиинь ажаллана. Юрэдөөл, эндэ бүхы юумэниинь эмхи гуримтай.

Мүнөө Елизавета Пурбодоржиевна дүшэтэй болобо. Тэрэнэй хорин хоёр жэлынь ажахын гол һалбари болохо мал ажал дээрэ үнгэрөө. Эгээн түрүүн 1958 одно Оронгын дунда һүргуули дүүргээд, түрэл колхозойнгоо түбэй һу һаалиин фермэдэ һаалишанаар ажаллажа эхилээ бэлэй. Ажалша бэрхэ, түбэнэн юумэнһээ тунхаридаггүй басаган богонихон саг соо һаалишанай мэргэжэл шудалжа, фермын түрүү һаалишадай нэгэн болоо бэлэй.

Тэрэ үедэ фермын хүдэлмэридэ ехэ дутагдалнууд бии байгаа. Партийна суглаанууд дээрэ эдээн тухай нилээд хэзэгдэһэн, хэмжээнүүдшье абтаһан байха. Гэбэшье бэшэ һу һаалиин фермэнүүдтэй нэгэ адли байдалда байгаад, һайн үрэ дүн түйлажа шададаггүй байгаа бшуу. Үнөэн бүриһөө жэлдээ ородоол 1450—1500 килограмм һу һаадаг һэн. Совхозой партийна организаци коммунистнуудай хэлэһэн шүүмжэлхы дурадхалые бэелүүлжэ, энэ фермые Е. П-Д. Лубсановада даалгаа юм.

Тэрэнэй хүнүүдтэй хөөрэлдэжэ шадаха, тэдэние ехэ амжалтануудта элсүүлэх үүргэ эндэл харагдаа. Нэн түрүүн шэнэ тушаалда ороод байхадаа, тэрэ ажалай эмхидхэл һайжаруулжа, хүн бүхэнэй харюусалга дээшэлүүлхын түлөө оролдоһон байна. Гэхэтэй хамта тэрэ залуушуулые һу һаалиин фермэдэ хүдэлхыень эльгээһэн байна. Нүхэр Лубсанова залуу һаалишан бүхэндэ тон анхаралтайгаар хандажа, тэдээндэ зүбшөөл заабари үгэдэг байгаа. Тэрэ малда дуратайгаар хандахыень, үйлэдбэриин ашаг үрэ, шанар дээшэлүүлхыень уряалһан, тэдэнэй хүсэ шадалые ехэ һу һааха хэрэгтэ элсүүлһэн байна. Елизавета Пурбодоржиевна ээрынгээ үльгэр жэшээтэ ажалаар залуу нүхэдөө дахуулжа, муу бэшэ үрэ дүн түйлуулһан байна. Мүн ажалай журамшье нилээд һайжараа.

Тиигэжэ фермын ажал хэрэгүүд эоид һайжаржа, һу һаалиньшье дээшэлээ һэн. Совхозойнгоо һаалиин фермэнүүдэй хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү һуурида гаража, нэрэ солоёо тэхэрюулээ бэлэй. Коллективэй түйлаһан амжалтада коммунист Е. П-Д. Лубсановагай оруулһан хубита ехэ.

Ажалша бэрхэ, нинтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг басаган ажаллажа эхилһээр ородоол дүрбэн жэл болоод байхадаа хуби заяагаа түрэл партитаяа холбохые шиидээ һэн. Тиихэдээ мэдүүлгэ соогоо коммунистын нэрэ дээрэ үргэн ябаха байһанаа мэдүүлээ бэлэй.

Елизавета Пурбодоржиевна Лубсанова партида ороһон түрүүшын үдэрһөө хойшо хододоо түрүү зэргэдэ ябажа, олондо жэшээ харуулна. Юрэдөөл, тэрэниие хододоо хүн зоной дунда харахат. Тэрэ КПСС-эй райкомой гэшүүн. Совхозойнгоо партбюрогой гэшүүнээошье оло дахин һүнгагдаа. Һу һаалиин фермэдэ ажаллажа байхадаа партгрупоргоор һунгагдажа, коммунистнуудай үүргэ дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Тэрэнэй туһаламжаар залуу һаалишад С. Б. Батуева, Б. Ц. Ганжурова, Д. Б. Ринчинова гэгшэд партийн гэшүүндэ кандидадаар абтаа һэн. Мүнөө тэдэнэр энэ нэрэ хүндэеэ дээрэ үргэн ябана.

Елизавета Пурбодоржиевна гансашье бэрхэ малшан бэшэ. Тэрэниие ёнотойл һурган хүмүүжүүлэгшэ гэхэдэ болохо. Олохон лэ залуушуулые һургажа, ажабайдалайнь харгыда гаргаа. Мүнөөшье залуушуул тэрээндэ хандажа, зүбшөөл, заабари абажал байдаг. Тинхэдэ бэрхэ малшан түрүү онол арга үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын түлөө ехэ оролдодог байна.

Тэрэшэлэн Елизавета Пурбодоржиевна Бальжинима Цыпденович нүхэртэеэ долоон үхибүүдые хүмүүжүүлжэ байдаг. Ехэ басаганиинь хүдөө ажахын институт дүүргэжэ байна. Таня басаганиинь баһал электротехническэ техникум дүүргэхэ болонхой. Харин Лариса басаганиинь хонидые харалсана. Бэшэниинь үшөө һүргуулида һурадаг.

А. НАГАСЛАЕВ.

Улаан-Удын район.

ЭМШЭЛХЫ ШЭНЖЭЭРЭЭ СУУРХАНА

Шасаргана тухай һураг суу баранда мэдээжэ. Урданһаа хойшо энэ үрэ жэмэсэй эм домто шэнжэ шанар тухай мэдээн таранхай бшуу. Манай Шасарганын совхоз олон жэл соо энэ үнэтэ ургамалые тарижа ургуулна. Гансахан нёдондо жэлдэ 250 гаран тонно жэмэс суглуулаа һэмди. Тэрээгээрнай эмнэлгэдэ хэрэглэгдэдэг тоһо болон сиропуудые хэдэг гээшэ. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ шасарганын таригдадаг талмайе 1500 гектарта хүргэхэ, жэл бүри дунда зэргээр 450—500 тоннохоо бага бэшэ жэмэс суглуулха гэжэ түсэблэнхэйбди. Шасаргана тарижа ургуулха гээшэ ажал ехэтэй, түбэгтэйхэн хэрэг юм. Тэдэ шье Алтайн хизаарайхидһаа болон маанадһаа бэшэ хэншье энэ ажалые ёнотоор эрхилдэггүй гээшэ.

Эм домто ургамалнуудые, үрэ жэмэсүүдые, тобшолон хэлэбэл, шасаргана ехээр суглуулдаг болохо тухай асуудал Гол шэглэлнүүдэй проект дотор бодотоор харуулагдаагүй байха юм. Гэхэтэй хамта медицинскэ промышленностьда хэрэглэгдэхэ түүхэй эдүүдые бэлэдхэлгые эрид дээшэлүүлхэ, тэдэнэй шанарые һайжаруулха гээшэ тон шухала зорилго мүн.

Харин дары түргөөр шиидхэгдэхээр асуудалнууд манайда олон. Түбхын түрүүн шасарганые аршалан хамгаалха тухай асуудал гарадаг. Ушарынь гэбэл, совхозой плантацинууд дээрэнээ дура зоргоороо жэмэс суглуулһан хүнүүдтэ яла түлүүлхэ тусгаар хараалагдаһан шанга хэмжээнүүд мүнөө болотор тогтоогдоогүй байһаар. Имагтал гансахан нёдондо жэлдэ эдэ уряалгүй айлшадай «олзолһоо» табан тонно шахуу шасаргана буляажа абаһан байгаабди. Гурим эбдэдэг, нигэжэ хэтэрһэн хүнүүдые сүүдтэл хабаадуулха гансахан арга бии гээшэ.

Үнинэй шиидхэгдэхээр болоһон хоёрдохи асуудал гэбэл, шасарганын жэмэс хуряалгые оньһоруулга болоно. Эдэ асуудалнуудые шэнжэлдэг ороной дээдэ һургуулинуудай нэгэниинь юрэ бусын тус жэмэсые тарижа ургуулдаг хүнүүдэй ажалые мүнөө дээрээ хүнгэдхөөгүй байһаар.

Анхаралаа ехээр хандуулхаар гурбадахи асуудал гэбэл, бүри олон ажахынуудта шасаргана тарижа ургуулдаг болохо шухала.

Тиимэнээ эм домто ургамалнуудай, үрэ жэмэсэй, тобшолбол, шасарганын таригдадаг талмайе үргэдхэхэ, тэдэниие ехээр суглуулан абаха асуудал Гол шэглэлнүүдэй проект дотор хараалагдаа һаань, һайн һэн гэжэ һанагдана.

М. АЛЕКСЕЕВ,
Шасарганын совхозой директор.

Буряадай АССР.
(«Правда» газетэнээ абтаба).

ҮНДЭР БАЯН УРГАСЫН ТҮЛӨӨ

«ГАЗАРАЙ ҮРЭЖЭЛ БА УРГАСЫЕ АЛИ БОЛОХООР ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ГЭЭШЭ ТАРЯАН АЖАЛАЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГО МҮН...»

Черниговскэ областиин хартаабхашад минеральна үтэгжүүлгэнүүдые наг шэбхэтэй суг хэрэглэжэ, үндэр үрэ дүн түйлана. Олохон ажахынуудай хартаабхашад урдынхиһаа хоёр дахин ехэ хартаабха хуряадаг болонхой.

Колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд хартаабха тариха талмайе тодорхойлходоо, хүрьһэнэй үрэжэлые гансал анхаралдаа абадаг бэшэ, мүн тэрэ элдэб эрхэ нүхэсэлһөө яажа дулдыданаб гэжэ анхардаг. Хүрьһэнэй хужарлигые шалгадаг, үтэгжүүлгэ хэрэглэлгын ашаг үрые дээшэлүүлхэ зорилготойгоор хүрьһэ избёосхоор элбэгжүүлдэг, наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгын зарим хубине тараажа хахалһанай удаа культивациин ба хартаабха тариха үедэ минеральна үтэгжүүлгын зарим хубинь оруулагдадаг байна.

«Сельхозхимиин» отрядуудта поли үтэгжүүлхэ хүдэлмэри даалгагдадаг. Тэдэнэй бүридэлдэ хартаабхын ургаса дээшэлүүлхэ талаар оньһоруулагдамал звенонуудай гэшүүд ородог юм. Тэдэнэр хартаабхын таригдаха талмайн онсо илгаае, хаана, хэды шэнээн үтэгжүүлгэ тараараха хэрэгтэйб гэжэ һайн мэдэдэг. Тиигэжэ поли бүхэндэ хэрэглэгдэхэ агротехникые тодорхойлдог юм.

— Үтэгжүүлгэ аша үрэтэйгөөр хэрэглэжэ, үндэр баян ургаса абаха гээшэ агрономическа албанай хүдэлмэриин гол шэглэлнүүдэй нэгэн болоно, — гэжэ Черниговскэ хүдөө ажахын областной управленниин начальник Н. Даниленко ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэһэн байна. — Ажахынуудта нютагай үтэгжүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулдаг байха юм. Тооложо үзэһэнэй ённоор, газарай үрэжэл һайжаруулхын тула гектар бүхэндэ 12 тонно наг шэбхэ жэл бүри оруулха «эрэгтэй. Харин эндэхи ажахынуудта энэ хэмжээндэ дутэлхэ болихой. Черниговскэ районой «Авангард» колхозодо газарай үрэжэл һайжаруулха талаар түрүү дүй дүршэлэй областной һүргуули хүдэлдэг юм.

600 гаран оньһожоруулагдамал отряд таряалан дээрэ наг шэбхэ гаргажа байнхай. Шухала хэмжээнэй минеральна үтэгжүүлгэнүүд «Сельхозхимиин» складуудта суглуулагдадаг. Үбэлэй эдэ үдэрнүүдтэ газарай хүрьһэ избёосхоор баяжуулха хүдэлмэри хэгдэнэ.

Хүдөөгэй ажалшад бүхы ургамалнуудай үндэр баян ургаса хуряахые харааална. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ тэдэнэр хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ дээшэлүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулхые гүйсэд шиидэнхэй.

Энэ шиидэнги байлгань, зоригжолынь бата найдамтай үндэһэтэй гээшэ. Юуб гэхэдэ, КПСС-эй ЦК-гай «1981—1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тушаа проект гансашье Черниговскэ областьдо бэшэ, мүн бүхы ороо дотор газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ талаар үргэн ехэ хараатай хэмжээ ябуулганнуудые харааална бшуу. Нимэ эрхэ байдалда бүхы тарлашадайшье, хүдөө ажахын мэргэжэлтэйшье ерээдүйдэ баян ургаса найдамтайгаар хуряадаг болохо байһандаа этигэдэгынь гайхалтай бэшэ.

А. ОЛЕЙНИК,
ТАСС-ай корр.

Чернигов.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ЭДЭБХИТЭД

МЭРГЭЖЭЛ, ШАДАБАРИ ТҮГЭС

Жэл ерэхэ тудам лекторнүүдэй хүдэлмэри улам шухала удха шанартай болоно.

Лектор гээшэ, хэнэйшье мэдэһээр, партийн дайшалхы туһалагша мүн; коммунизмын эсэслэн илаха хэрэгтэ хизааргүй үнэн сэхэ, марксистско-ленинскэ суртал һургаалда гүч батаар этигэнэн байдаг.

Лектор болохо гээшэ ганса һайн һайхан хүсэлнөө бэшэ, харин ехэ эрдэм мэдэсэ, эдэбхитэй ородолтой, шадабари болон үдэр бүрнин ажаллалгаһаа дулдыдана. Үшөө оюун бэлиг, хүнтэй харилсажа, бодото ажал хэрэгүүдтэ зоригжуулжа шадаха дадал хэрэгтэй юм. Энэ эрилтэнүүдтэ харюусамаар хүдэлдэг лекторнууд манай республика дотор яһала олон. Тэдэнэй нэгэниинь СССР-эй Науканнуудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай Экономическа шэнжэлгэнүүдэй таһагай секторые даагша Бато-Мунко Балданович Балданов болоно. Тэрэ марксизм-ленинизмын теориие, КПСС-эй дотоодын болон гадаадын политикын шухала асуудалнуудые гүнзэгыгөөр мэдэдэг, хүн зондо һонирхуулан ойлгуулдаг байна.

Зүгөөр Б-М. Балданов гансата суутай бэрхэ лектор болоогүй. Энэ ажалаа анха түрүүн эхилхэдээ, «Знание» бүлгэмэй республиканска эмхиин зууршалгаар 1965 оной зунай нэгэ нарата сэлмэг үдэр Доодо-Жэрэм лекци уншахаяа ошоһоноо тэрэ дурдан хөөрэдэг. Тинхэдэ уйтахан улаан булан соо малшад, механизаторнууд сугларжа, Буряадай АССР-эй экономикын хүгжэлтэ тухай залуу эрдэмтын лекциие нилээд анхаралтайгаар шагнаа бэлэй. Республикын, районой, жэрэмэйхидэй өөнэдынь тосхоной ажабайдалһаа абтаһан олохон жэшээнүүдээр баримталан, дурсагдаһан асуудалые юрэ хөөрөөнэй маягтайгаар тайлбарилхадань, суглараһан хүн зон ехэл һонирхоһон юм. Энэ анха түрүүшынгээ амжалтаар зоригжон, хүнүүдтэй тааража хараа түсэбүүд», «Хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалда Буряад ороной индустриальна хүгжэлтэ», «СССР-эй уласхоорондын байдал», «Мүнөөнэй Хитадай дотоодын ба гадаадын политика тухай» лекциинүүдыень хүн бүхэн һонирхон шагнаһан, эдэ бүхы асуудалнуудаар удха түгэс мэдээсэлнүүдые оложо абаһан байха. Ород, буряад хэлэн дээрэшье лекторэй тэгшэ һайнаар зугаалжа байхадань, баһал һонирхохоор юм.

Лектор-эрдэмтэ алишье темээр ямар шагнагшадай үмэнэ үгэ хэлэхэ байһанаа анхаран, ээлжээтэ лекциинүүдээ бэлдэдэг. Тэрэнээ эхилхынгээ урда тээ шагнагшадтаяа танилсадаг, нэн түрүүн тэдэниие ямар асуудалнуудай һонирхуулжа байһаниие лаблан тодорхойлдог. Тиигээд лекциеэ хүн бүхэнэй сэдьхэл ухаанда оромо, хадуугдама ойлгосотой, хурса һонороор уншадаг. Шагнагшадынь олон янзын байдаг: локомотив-вагон заһабарилгын заводой, мяханай комбинадай хүдэлмэришэд, республиканска больницын врачнууд, Улаан-Удын һүргуулинуудай багшанар, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Удын районуудай малшад, механизаторнуудшье эндэ ороно. Дурсагдаһан коллективүүдтэ лекторые һайн мэдэдэг, хүндэлдэг, хүлеэдэг. Баһа пропагандист болон лекторнүүдэй республиканска, городской гү, али районно семинарнууд дээрэ тэрэ удха, мэргэжэл түгэс лекциинүүдые уншадаг, республиканска телевиденин дамжуулганнуудта хабаадалсажа, хөөрэлдөө үнгэргэдэг юм.

Эдэбхитэй бэрхэ лектор теоретическэ эрдэм мэдэсэеэ саг үргэлжэ баяжуулдаг. Захин абажа хэрэглэдэг ном, литературань энэ талаар ехэ туһалдаг; хэрэглэһэн ном дэбтэр тухайдаа карточканнуудые хэдэг, библиотекэдэ ходоодоо ошожо ажалладаг.

Тиигээд трибунын саана ямаршье саарһагүйгөөр гаража, ехэ шадамараар хөөрэдэг; лекциингээ удхада рилсаһанаараа баясан, залуу лектор хойто удэрынь Дээдэ-Жэрэм ошожо, клубтань энэ хөөрэлдөөгөө дабтан үнгэргэжэ, шагнагшадые мүн лэ бахархуулһан байха юм.

Тэрэ гэһээр аяар 15 жэл үнгэршэбэ. Эдэ жэлнүүдтэ научно-шэнжэлгын хэды хэсүү хүндэхэн даалгабари дүүргэошье һаа, Б-М. Балданов олоннитын ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Буряадай АССР-эй экономикын хүгжэлтэдэ хамаатай хэдэ хэдэн научна хүдэлмэринүүдынь хэблэгдээ. Эрдэм шэнжэлгээрээ дашууран, сүлөөгүйдэбэшье, тэрэ саг үргэлжэ мэргэжэл шадабарияа дээшэлүүлдэг, теоретическэ мэдэсэеэ баяжуулдаг, энэнээ хүн зондо хайра харамгүйгөөр дамжуулдаг байна. Хүдэлмэриһөө сүлөөгүй үе сагтаа задбол лекци уншажа заншаа. Ажал хэрэгээ эрхимээр шудалһан лекторнуудһээ һургаал абаха, ажабайдал һайнаар шэнжэлэн мэдэхэ гээшэ эдэ жэлнүүдтэ Б-М. Балдановай саг үргэлжын ёһо гурим болобо. Профессорнууд П. И. Малахинов, Н. П. Егунов, В. К. Дырхеев, экономическа эрдэмэй кандидадууд Г. Ш. Раднаев, Ф. И. Шулунов гэгшэд тэрэнэй эрдэмтэ гү, али лектор болоходонь, ехэхэн туһаламжа хүргөө, зүбшэл заабари үгөө, залуу лектортэ туһалаа.

Баян эрдэм мэдэсэтэй Бато-Мунко Балданович эдэб янзын темээр лекци уншадаг. «Мүнөө үе сагта бэелүүлхэ партийн экономическа стратеги тухай КПСС-эй XXV съезд», «Хүгжэлтэ түгэс социализмын ажахы эрхилэлгэ», «КПСС-эй XXV съезд партийн экономическа болон социальна политикын холбоон тухай», «Буряадай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын холын хараа түсэбүүд», «Хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалда Буряад ороной индустриальна хүгжэлтэ», «СССР-эй уласхоорондын байдал», «Мүнөөнэй Хитадай дотоодын ба гадаадын политика тухай» лекциинүүдыень хүн бүхэн һонирхон шагнаһан, эдэ бүхы асуудалнуудаар удха түгэс мэдээсэлнүүдые оложо абаһан байха. Ород, буряад хэлэн дээрэшье лекторэй тэгшэ һайнаар зугаалжа байхадань, баһал һонирхохоор юм.

Лектор-эрдэмтэ алишье темээр ямар шагнагшадай үмэнэ үгэ хэлэхэ байһанаа анхаран, ээлжээтэ лекциинүүдээ бэлдэдэг. Тэрэнээ эхилхынгээ урда тээ шагнагшадтаяа танилсадаг, нэн түрүүн тэдэниие ямар асуудалнуудай һонирхуулжа байһаниие лаблан тодорхойлдог. Тиигээд лекциеэ хүн бүхэнэй сэдьхэл ухаанда оромо, хадуугдама ойлгосотой, хурса һонороор уншадаг. Шагнагшадынь олон янзын байдаг: локомотив-вагон заһабарилгын заводой, мяханай комбинадай хүдэлмэришэд, республиканска больницын врачнууд, Улаан-Удын һүргуулинуудай багшанар, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Улаан-Удын районуудай малшад, механизаторнуудшье эндэ ороно. Дурсагдаһан коллективүүдтэ лекторые һайн мэдэдэг, хүндэлдэг, хүлеэдэг. Баһа пропагандист болон лекторнуудэй республиканска, городской гү, али районно семинарнууд дээрэ тэрэ удха, мэргэжэл түгэс лекциинүүдые уншадаг, республиканска телевиденин дамжуулганнуудта хабаадалсажа, хөөрэлдөө үнгэргэдэг юм.

Эдэбхитэй бэрхэ лектор теоретическэ эрдэм мэдэсэеэ саг үргэлжэ баяжуулдаг. Захин абажа хэрэглэдэг ном, литературань энэ талаар ехэ туһалдаг; хэрэглэһэн ном дэбтэр тухайдаа карточканнуудые хэдэг, библиотекэдэ ходоодоо ошожо ажалладаг.

Тиигээд трибунын саана ямаршье саарһагүйгөөр гаража, ехэ шадамараар хөөрэдэг; лекциингээ удхада таарууулан, аалин, түргэн гү, али һула, шанга болгожо уншадаг шадабаритай, хэрэгтэй газартань, лекциингээ гол удхаһаа хазагайрангүй, шог зугаа гаргадаг зантай. Нигэжэ шагнагшадай һанаа сэдьхэл буляадаг нюусатай юм.

Эрдэмтэ хэды мэргэжэнгишье һаа, ээлжээтэ лекци бэлдэхэдээ, шухала жэшээ баримтануудые ородосотойгоор суглуулдаг. Тэрэнэй эсэстэ һонни һонин сасуулга, зэргэсүүлгэнүүдые хэрэглэхэдэнь, хүнүүд бүри ехээр һонирхожо, ухаан бодолоо гүйлгөө юм ааб даа. Жэшээлхэдэ, Буряад ороной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтэ тухай хоорэхэдөө, түүхын баримтануудые хэрэглэн, совет засагай үедэ Буряадай ажалшадай ямар ехэ амжалта туйлаһаниие ехэл зохидоор харуулдаг гээшэ.

Гадна Бато-Мунко Балданович «Знание» бүлгэмэй Октябрьска районно эмхиин правленниин түрүүлэгшэ, экономическа эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлхэ талаар мүн лэ тус бүлгэмэй республиканска эмхиин дэргэдэхи научно-методическа соведэй түрүүлэгшын орлогшо юм. Залуу лекторнүүдэй үзэл сурталай теоретическэ мэдэсые дээшэлүүлхэ тушаа хододоо анхардаг. Мүнөөнэй үе шата дээрэ партийн экономическа политикые тайлбарилха талаар ехэхэн хубитаяа оруулаихай. Тус тематикаар бэлдэгдэһэн лекциинүүдтэ шэнжэлэл хэдэг ехэ хэмжээнэй методическа хүдэлмэри ябуулдаг юм. Тэрэ өөрөө экономикын асуудалаар жэл болгон 2—3 лекци зохёон бэшэдэг.

Мүн эрдэмтэ лекторнүүдэй бүхэсоюзна, зональна, республиканска семинарнуудта хабаадалсадаг. Тиихэдээ өөрыгөө сасуулжа, шүүмжэлжэ үзэдэг, олон юумэ тэндэһээ ойлгон абажа, дүршэл шадабарияа улам нарижуулдаг байна.

КПСС-эй ЦК-гай октябриин Пленумэй (1980 он) СССР-эй Верховно Советэй сессиин материалнуудые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй Пленум дээрэ хэлэһэн үгые хүн зондо ойлгуулха талаар нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулаа.

«1981 — 1985 онуудта, мүн 1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүд» тухай партийн XXVI съезд дээрэ харагдаха КПСС-эй ЦК-гай проектые абажа, мүнөө үедэ хото город, хүдөө нютагаар ябажа, лекциинүүдые эдэбхитэйгээр уншажа байна.

Б.-М. Балданов республикын эгээл мэргэжэнги, суутай лекторнүүдэй нэгэн мүн. Гэбэшье үшөө, үшөөл олон юумэ шудалха, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ тухайдаа өөрөө шэбшэн бодожо ябадаг. Тоэд ажабайдал саг үргэлжэ хубилжа, тэрээнтэй нэгэн доро лекторнүүдэй урда шэнэ зорилгонуудай табигдадаг, пропагандын теориин саг үргэлжэ хүгжэдэг, үзэл сур

Монгол hайхан орондоо

АНДА НҮХЭДЭЙ АЛЬГАН ХАЛУУН

(ЗАМАЙ ТЭМДЭГЛЭЛ)

«МОНГОЛ сайхан орон» гэлсэдэг hэмнай даа. Үнэхээрөөшье энэ орон тушаа олон hайхан дуун, шүлэгүүд зохёогдоhон, үгэ хүүрнүүд хэлэгдэhэн ха юм. Тэрэ Монгол ороноор ябахадаа, тэндэхи хүн зоной дуушые мүнөөл мэдэжэ, тэрэнэй дуун соо шэнгэжэ, нэбтэржэ ерэhэндэл болооб. Би урдандаа Монголые үзэhэн хүм. Мүнөө энэ ябадалдаа бүри олон юумэ ойлгожо ерэбэб.

...Би нэгэ үе ямар нэгэ дуун гуай бодомжолоод үзэнэб. Минии байhан зочид буудал соошье энхэ амгалан хүнүүдэй дуун таhалдаагүй. Зэргэлээд намтай Монголой спортсменүүд байлсадаг байгаа. Тэдэнэр удэрынь сүлеетэй: дуугаал дууласагаажа, коридор хонгил соогуур яваха юм. «Эшэгы сагаан монгол нютагнай» гэлдээд гүбэнэлдэхэ юм. Хоёрдохёор — Монгол орон мүнөө Ази түбидее аргагүй хүндэтэй, нэрэтэй, солотой орон болоод байна бшуу. Минии байhан «Баян гол» гэдэг зочид буудалда, Вьетнамhаа, Энэдхэгhээ, Солонгоhоо, Венгриhээ болон бусад олон баруун-эүүн эүгэй гүрэнүүдэй түлеелэгшэнэр байба. Монголой уран зохёолшодтой Ази, Африкын зохёолшодой уулзалга үнгэрөөд байгаа. Энэ хуралдаан дээрэ байлсаhан Муин Бэнсу (Палестинэ), Бхишам Сахни (Энэдхэг), Антонио Жасинту (Анголо), Хусейн Муруваа (Ливан), Гунасена Виитна (Шри Ланка), Ауквей Окай (Гана) гэгшэд нютагаа үшее мордоогүй байгаа. Тиихэдэ минии хуушан танил, Пушкинай түрэлөөр эуун наядахи ойн пайндэртэ суутаа ябаhан; Монголой суута поэт Чойжилын Чимидтэ тус уулзалга дээрэ «Лотос» сэтгүүлын шагнал олгодоhон байгаа. Би монгол. уран зохёолшодтойгоо энэ баярые суг хубаалдаха ушартай болоо hэм. Чимидэй еерее амидыг мэндэ байгаа hаань, бүришье гоё байха hааб даа. «Лотос» шагнал Чимидэй дурасхаалда зорюулагдаа.

Тиигэhээршье би Батбаяр гэжэ монголой шударгы бэрхэ прозаик, эүжэлшэн удэмаршантайгаар Монголой нютаг газарнуудые үзэхэ гэжэ холын аяншалгада гараа бэлэйб. Хара Хүрин, Үбэр Хангай, Ара Хангай, Түб аймаг, Булган хүрэхэ ehотой hэм. Зохёолшодой холбооной байрада уулзахадаа, Тарва уран зохёолшо: «Солбон, хэсүү холо мордохошнил даа. Али дутын дархан хото, Эрдэнитэр ябаха гүш?! Бэешин гайгүй!— гээд энеэбхилээ. Тиигахдэнь Батбаяр: «Солбон, баатар гайгүй. Энэмнай бүрядай зохеолшодой дунда ехэ аяншалдагаараа шалгардег шуу. Аяар баргажан айлмагта түрэhэн хүн. Аймаар юумэ юун байха бэлэй», — гэздхибэ. Тээ саанахана тамха татажа hуунаан Явуухулан: «Эй, яахаб даа. Цолмон ябаад ерэнэ бэ доо»,—гэжэ эүбшеел үгэнэ. Тарва гуай ушеешье марганги, намайе харасагаагаад абана. Тиихэдэнь, би: «Монгол нютаг зорижо ерэhэн хадаа жэнхэни Монголые, Монголой газарые үзэхэ хүсэлэнтэйб. Эрэ хүн зорюондоо хаям. «Танай морин хэр шадалтай байнаб?» — гэжэ Тарвын урдаhаа дуугарбаб. «Мориншье байха даа. Монгол морин шанга гэжэ шишье шүлэгтее бэшэhэн байнаш. Тээд ши үнэн дээрээ монгол мори туршаагүй хүн хаш. Ши абстрактна мори бэшэсэн хүн шуу, — гээд Тарва «hаа-hаа» гэжэ байгаад энеэбэ. Нээрээшье hайн «мори» үгее. Минии урда гурбан мянга шахуу километр газаар. Унаашамнай манай «ГАЗ-69» — «Волгын» мотоортой, жолоошониинь эүндаа хари гүрэнhее ерэдэг ангуушадые зеедэг — Гантулга. Шинидагар улаан.

Хашаата нютаг хүреед эшэгы гэрэй газаа байхадаа тэрэ: «Ши барилдадаг гүш»,— гээд минэлээн, дарыхан минингээ сарбуу шүүрэбэ. Тиин гэхэдэнь: «Үгы шуу... Би Монголын сайхан хүжар амталжа, дэрээ гэдэг дэгнэгэр ургаса хаража, еерынгее Баргажан нютагаа санажа ябанаб» гэнэб.

Хашаата гэжэ сомон эүблэл дээрэ хонишод, hургуулиин багшанартай уулзажа, тэдэнэй ажал хүдэлмэри тухай хеерэлдэжэ гараабди. Тэндэ ажапуугша Сэнгүү гэжэ нэрэтэй үгэн маанадай монголоор гайгүй ярилдажа байхада: «Энэ яагаад монгол хэлэндэ сурсан хүн бэ», —гэжэ асуужа байтараа, тэрэ асуудалдаа ингэжэ еерее харюусаа hэн: «Сагнай бидэниие ехэл дүтэлүүлээ байна даа. Би бүряад хүниие үзеегүй хүм. Ямаршьегүй монгол шэнги байнал», —гээд тэрэ намда хамарайнгаа тамхи залаба.

— Мүнөө жэлдэ манай Үбэр Хангайнхидай мал адаhаниинь тобир тарган, харана гүш даа, — гээд Батбаяр машинаяа байлгаад, нэгэ үхэр бариха гээд намнана, нааданал хэбэртэй. Тэрэнь халта хүлээн татаад, саашаа тангаршаан гүйжэ арилшаба. —Энэл даа, манай Үбэр Хангай, — гээд Батбаяр хоёр хаданууудай хоорондуур холын холо руу хаймадана.

Өөрынгее нүхэд Балдан,Нима Гомбожапов, Гасыр, Рабдаев болон бусадаа панаандаа оруулнаб. Борьёо тухайгаа hанажа ябатарни, нэгэ томын томо шубуун hард гажэ эүүн талаhаамни өөдее дэбижэ гараба. Туйлай томо, тураг шубуун. Батбаяр: «Энэ хамагын томо шубуун; далабшань алдалуулбал, гурбан метрнээ үлэдэг. Энэшни тац шубуун гээшэ», — гэжэ намда ойлгуулна.

Тиигhээршье тэмээн хамгы-гойхор-гойхор гэшхэлнэн тэмээдэй ябахые харанабди. Монгол малшан эуналаhаа үбэлжеендее нүүжэ ябана ха. Гэнтэ Батбаяр тэдэндэ: «Айрагтнай алин бэ?» — гэжэ асууба. Тиихэдэнь: «Айраг байнгүй яахаб. Али тэрэ бидоноо гаргал даа,» — гээд гэрэй эээн гү, али дарга гү, нэгэ Батбаярта яhала захяа hэмнайб. Дан тиимэ орёо байдалда оруулхагүйш гэжэ. Тиин гэхэдэ, юун ехэ айраг гээшэб?! Энэ бүхэли сагаан эдеее хоёршье хоног барахагүйлш», — гэжэ байгаад би дотороо бодоноб.

Би Улаан-Удэдее ехэ hүшье уудагтүй хүм. Энэ ехэ матаар аягатай айрагынь яажа бараха гээшэб?! Тээд «халта ама хүреед, орхижо болохогүй юм гү» гэжэ Батбаярhаа эүбшеел абаагүй ябаhандаа сүхэрнэб. Айрагшье намда баригдаба. «hоро, hоро, шангаханаар hоро, сүм уу», —гэжэ баигаад Батоаяр намайе баалана. Нүгее монголшуудынь юушье дуу гаранагүй. Намайе адаглан шэртэнэд. Би тэдэнэй нюдэн доро хахад аягынь гудамхин ябуулбаб. Ара таладам нэгэ моритой хүн би болошоhон, морин тухай «муухай» гоё хеерэлдеен гаража эхилбэ. Батбаяр бодожо hуужа байгаад, тэрэнэй мориие харан hайхашаана. Тэдэнэрэй айрагаа амтатайгааршье ууха гээшэнь. Тиигэбэшье Батбаяр айлшан намаяа орхиногүй, ямар нэгэ юумээр hонирхуулха гэжэ оролдоно. «Би шамай мэдэжэ байна. Ши ехээр бү оролдо. Ябаха соонь яба. Юумэн сүм эүгеер», — гэжэ удамаршаная hамааруулнаб. «Үгы ши hонирхохол байхаш. Энэ тэмээншни жэл бүри сагаан ботогонуудые гаргадаг, сагаан буянтай эхэ тэмээн гээшэ»,— гэжэ Батбаяр эүгаагаа эхилхэ hанаатай. «Намда тээд юум даа: сагаанниешье, хара, борошье тэмээ гаргаг лэ», — тэhэншүүби. Тиигэхэдэмни Батбаяр бүхэли түүхээ дурдажа ороо. «Юпэн сагаан тэмээ, юhэн сагаан гүүе Богдо гэгээндэ баридаг үе байсан юм даа. Ши энэниие хаанаhаа мэдэхэбши даа»,— гээд абана Батбаяр. Хахасалган дээрээ тус тэмээшэдтэ «Балет Бурятии» гэhэн номые Лариса Сахьяновагай нэрэhээ бэлэг баряа hэм. Тэдэнэр СССР-эй арадай артист Сахьянова тухай мэдэхэ байhаниинь намда ехэ зохид байгаа бэлэй...

Гантулга нөехил ангуушадаа шэржэ ябаhандал «гайгүйгөөр» гүйлгэнэ. Волгын мотоортой «ГАЗ-69» шанга даа. Би hэмээхэн: «тэрэ ангуушадтнай, баруун эүгэйхидтнай хэр мэргэн зон юм?» — гэжэ Гантулгаhаа асуунаб. «Мэргэниинь мэргэн, тээд янгир ямаае гурба-дүрбэ бууджажал унагаадаг юм», — гэжэ хэлэбэ.

Би энэ ябалгандаа, монгол хэлэнэй үян нугархайе ойлгожо ерээби. «Жаа, жаа» гэhэн үгэ тэдэ элбэгээр хэрэглэнэ. Хара-Хүриндэ ерээд, электростанциин даргатай хеерэлдэжэ байхада, энэ абяан дары гаража ерэлэй. Унданай заводто хэдэн худэлмэришэд гурбан жэлэйнгээ түсэб-даабари болзорhоонь урид ниее ябанабди. Галханууд ялалаан ойротоhон шэнги аад, орой хүртэхэгүй юм. Уужам талада иимэ гээшэ ха. Зуураа үшее хонон алдабабди. Эрдэнитэ сомоной нэгэ бригада дээрэ хонолго асуугаад, хонохо болоод байтараа, тэндэхи бригадир дарга тамхяа татажа hуухадаа: «Эрдэни Жуу эндэhээ 42 модондо байдаг юм», —гэбэ. Тээд тэрэ 42 модыень бидэнэр дүрбэн час соо ябаад, үшее хүреегүйбди. Үгеедэрынь Хара-Хүрин хотын эмхи зургаануудта ороо hонирхоходоо, хэды модо байhыень лаб элирүүлээ hэмди.

Би ородоо хоёр час унтаhан болоод, үгеегүүр эртэ hэришэбэб. Айлшадайнь гэртэ хон-жэн. Ямаршье үлүү абяа шэмээн үгы. hэмээхэн бодожо сонхоороо газаашаа харанаб. Моритой хүнүүд эндэ тэндэhээ буужа байна. Хараhаар байтарни хэдэн арбаад морид уягдашаба. Бороо оросогооно. Тиигэhээршье тэдэ моридой эээд минии байшан руу шэглэбэ. Харажал байнаб. Булта тэрлиг дэгэлтэйнүүд. «Тэрлиг дэгэл дээрэ бүhэ бүhэлеед ябахада, бээдэ ехэ hайн юм. Эльгэ, бееРэ hалхи абахагүй бшуу»,— гэжэ унданай заводой дарга намтай уулзахадаа ойлгуулба. Нээрээшье тиимэ байха ёнотой.

Тэдэнэр «Долоон Нуурhаа» ерэhэн зон. Тэндэхи зон бүхэли hүни соо ябажа, Хара-Хүрин хүрэжэ ерээ. Юундэ ерэhыень би үшее мэдэнэгүйб. hүүлдэ дуулахадамни, партийна суглаандаа ерэhэн байгаа... Тиигhээршье еерынгее нүхэд үндэрлэбэ. «Хуушуур бии. Бууза бии, цай,— гээд монгол хүүхэн дуугараад ошоно. Би Улаан-Баатар хотодо баhа нэгэ иимэ зүгаа шагнаа hэм. Минии ошохо үеэр, совет-монголой хани барисаанай тусхай hара соносхогдоо юм. Би энэ ушараар Монголой оперын театр ошожо, тэндэ үнгэрэгдэhэн баярай суглаан дээрэ байлсаа бэлэйб. Монгол дарганарай ерэхэ ошохые сум ажаглан харааб. Эндэ Монгол ороной суута дуушан, анханай минии найза Жаргалсайхантай харалсаа hэм. Жаргалсайхан арбан нэгэн жэлэй hүүлдэ намайе танижа, ехэ налархай зеелэнеер: «Минии хайрт Солбон, хахад саг танда байхагүй юу? — гэн хандана. Тиихэдэнь би: «Байнгүй яаба гээшэб. Намдашни бүхэли үдэр байна»,— гээд харюусанаб. Тиихэдэмни Жаргалсайхан суута театрайнгаа солото дуушад, бүжэгшэнэртэйгее танилсуулба: Мүн еерынгее таhалга соо оруулба. Монгол hайхан эдеэгээр хүндэлбэ. Жаргалсайхан hүүлдэ ябалган дээрэмни: «Дугаржабта, Кимдэ, Саяанда, Володидо намhаа ехэ мэндые хүргеерэй»,— гэжэ захяа hэн. Түрүүн уулзалган дээрээ:— «Танай академическэ театрые ехэ hайхашаадагби»,— гэхэдэнь, би: «Театртаа дуулгахаб» гээ hэнби. Жаргалсайхан Греминдэ ролиие ехэ бэрхээр гүйсэдхэдэг дуушан. «Саядаа Пурэбжаб-гуай танай тэрээ руу ошохо байха. Би шамдаа Берлиндэ бэшэгдэhэн томо пластинкаяа эльгээхэб»,— гэжэ Жаргалсайхан хэлэбэ.

«Үбэр Хангай, Ара Хангай нютагайхинай мүнее жэлдэ үбhэ хулhаар элбэг ондо ороо шадалтай байhые мэдэжэ, мүн тэдэнэй баян тэнюун байдалые харежа, үзэжэ, hеергее бусалган дээрээ Эрдэни Жуу гэдэг музей үзее hэмди. Анхандаа бүряадууд энэ Эрдэни Жууе «Зүүн Жуу» гэжэ нэрлэдэг hэн ха. Эндэхэнэмнай хуушан монголой түб хото — Хара-Хүрин гэдэгэй hуури байhан. Археологуудай малтажа үзэжэ байhан тэмдэгүүд, зуун найман субаргаар хүреэлэгдэhэн Эрдэни Жуу гэдэг Монгол гүрэнэй тон ехэ баялиг гахэдэ буруу болохогүй. Дасан доторнь сүм алтелмал бурхад. Бусаха Дээрээ дахяад энээ руу орожо, 1300-гаад онуудай архитектура болон бусад барилга hонирхон харае hэмди.

Улаан-Баатар хото ерэн сасуутаа Явуухулан найзадаа хонходобоб. Явуухулан уран зохёолшодой холбооной партсорг юм. Москвада суг hураhан тула бүришье дутын хани нүхэд болонхойбди. «Жаа, бишни амиды мэндэ хүрэжэ ерэбэб. Тиимэ, тиимэ газарнуудаар ябааби» гэжэ байгаад дуулгаха гэхэдэмни, Явуу: «Жаа, ши маргааша, зохёолчдын хороондо ерэхэ ёстой. Тэндэ Цэдэб болон бусад байхабди. Ши маанадта тоосоогоо хэхэш. Магад шэнэ шүлэгэй байгаа бол, үншаарай. Би еерее тэрэ үуллаглые хүтэлхэб. Жаа, hайн ябажа ерээ ха юмши даа. Мүнее, жаа унта даа»,— гэбэ. Би тэрэ hүниндее шүлэгүүдээ заhанаб, заримые шэнээр бэшэнэб, ном үншанаб. «Манай дуратай поэзи» гэhэн гаршаатай ном соогоо Явуухулан буряад поэзиие ехэ үндэреер сэгнэнэ. Манай шүлэг дотор hүүл болон толгой холболгын талаар ехэ урагшатай ябаhые тэмдэглэнхэй. Монголдо рифмэ үшее ехэ хэрэглэнэгүй. Тиигэбэшье монгол шүлэг доторой буридэл уян, нугархай юм. Үгеедэрынь нөехи болзорто хэлсээтэ үуллагдаа ерэбэб. Тэндэ hүүгшад: «Зай, юу үзэжэ, хаража ерэбэбта?» — гэн асуунад. Илангаяа Тарва hонирхоно. «Ехэ сайн ябагдаа. Зүүн Жуу хүрэгдее. Ямаашье бсогдоо, тэхяншье зогсоол харагдаа,— гэжэ хуряангылан харюусахадамни, тэндэ hүүгшад: «Болоо, болоо»,— гэлсээ бэлэй. Уриайнхай зохёолшо гүйжэ бодоод: «Ши поэт лэ байнаш даа»,—гэжэрхибэ. Уриайнхай минии нүхэр юм. Энэ хүн мүнее зохёолшодойнгоо хороондо хари гүрэнэй комиссиие даана.

Нэгэ үгеер хэлэхэ болоо hаа, би энэ ябалгандаа, Монгол ороние ехэл hайнаар шудалжа» ерээ хаб гэжэ hанаб. Олон бодолнууд, шүлэгүүдтэй — баян зееритэй бусааби.

Ябаhан газарташни: «Зүблэлтэдэ манай халуун мэндые хүргыт»,— гэжэ гуйгаа hэн. Зүблэлтынхидтэ монголшууд бүри ехэ дуратай, инаг болоhон байба.

С. АНГАБАЕВ.
поэт.

ШЭНЭ ЗАХИРГААНАЙ ХАРАА ШЭГЛЭЛЫНЬ ЯМАР БАЙХАБ?

НЬЮ-ЙОРКhООО ТЕЛЕТАЙПААР АБТАБА

Холбоото Штадуудай Конституциие «сахихаб, аршалхаб, хамгаалхаб» гэжэ библидэ альгаа няажа, еполон тангариглаhанай hүүлээр Рональд Рейган январиин 20-до капиталис дэлхэйн эгээл хүсэтэ ороной 40-дэхи президентнь болобо. Иигэжэ хуулитаар еполон тангариглахадань, бүхэли жэл үргэлжэлhэн унжагар ута, үнэтэй hунгуулиин ябуулга дүүрэбэ гээшэ. Нояорьда болоhон hунгалтада президент Дж. Картерай бурууhа hүрэхэдэнь эхилhэн хоер засагай хоорондохи ье нигэжэ түгэсэбэ. Энэ үедэ демократическа захиргаан ажал ябуулгаяа түгэсхэжэ байhан, харин шэнэ, республиканска захиргаан hая бүрилдүүлэгдэжэ баипан тула гүрэнэй засагта үшее хүреедүй байгаа.

Шэнэ президентын туhалагшанарынь тэрэнэй Сагаан байшанда оролгые жабхалантай, хеердэм шуулатай болгохо гэжэ оролдоо. Январиин 16-hаа 20 хүртэр Вашингтондо болон Америкын үшее зуу гаран бусад городто hайндэрэи ааалнууд наяржа, мүргэл хэгдhэн, сайлалга хүндэлэлгэ болоhон байна. Даб дээрээ тооложо үзэhэнэй еноор, энэ баярта 8 миллион доллар гэхэ гү, али дүроэн жэлэй урда тээ демократуудай илалтаяа тэмдэглэгшэдэ орходоо хоер дахин ехэ мүнгэн гаргашалагдаба. Энэ ехэ гаргашын заримыешье hаань тэхэрюулхын тулада баяр хэгшэд заримбаалда ороохо сэнные хоер мянган доллар хүртэр болгожо, ашашадаа мүнгыень ходолжо шадаба.

Мүнее, эдэ бүхы хүлгее шуулганай замхахадань, шэнэ захиргаан Дж. hартерай муу болгоод орхиhон ороной ажал хэрэгые яажа hайжаруулхаб, ороноо ямар шэглэлээр хүтэлхэб гэhэн асуудал гарана.

Сагаан байшанда орохо үедее Р. Рейган «Америкэ— агууехэ шэнэ эхин» гэhэн үгэнүүдые hунхаглан соносхоо. Эдэнь ямар удхатай үгэнүүд бэ? Тээд энэ «шэнэ эхиниинь» зарим тэды шэнэлэгдэhэн хуушан хараа шэглэл дэй байха ооэ гэжэ ушар варимтанууд гэршэлнэ. Урдынхидаал адли бүдүүн хүзүүтэн, баяшуул американ ажалшадай эрхэнүүдые хаhаха гэжэ оролдохо, томо корпорацинуудые ёнын тэдыдэ байhан правительствын хиналтаhаа бүри ехээр сүлеелэн, мүнөөнэй экономическа кризисhээ мултарха гэhэн hэдэлгэ хэгдэхэ, гадаадын политикада тон аюулта хойшолонгуудтаи балмад хараа шэглэл бэелүүлэгдэхэ, дайнай бэлэдхэл улам түргэдхэгдэхэ юм шэнги байна. hаяхан демократическа захиргаанай нэгэ ехэ тушаалта хүн нэрээ хэлэлэгүүгеер ингэжэ мэдүүлээ гээд «Крисчен сайенс монитор» газетэ бэшээ: «Бодото байдалтай ушархадаа, Рональд Рейган Джимми Картерай хараа шүгамые тон түргэнеер халан абаха, энээндэнь үшее гайхалдаха байхат».

Р. Рейган США-гай президентдэ hунгагдаhанайнгаа нүүлээр американецуудта хандан, үгэ балай хэлээгүй. Хуулитаар эрхэ түлеелэлгэтэй болоходоо үгэ хэлэхээ тэсэмгэйгээр хүлеэгээ хэбэртэй. Харин хаа-яа хэлэhэн үгэ соогоо гол түлэб экономическа асуудалнууд дээрэ тогтоhон баина. Тиихэдээ республиканска партийн хараа шугамые гүйсэд дэмжэнэб гэжэл ходо мэдүүлдэг банба. Энэ партийн туг доро демократые илаhан хадаа тиигэжэ хэлэдэг байгаа бээ.

«Сэрэгэй талаар» Советскэ Союзпаа булюу болохо гэhэн уялга хадаа тэрэ хараа шугамай гол зүйлнүүдэй нэгэн болоно. Ондоогоор хэлэбэл, стратегическэ буу зэбсэгэй талаар байhан тэнсүүрние алдуулха, дэлхэй дээрэ Америкын урдын зонхилолые нэргээхэ гэhэн бүтэшэгүй hаhаашалгаяа бее-лүүлхын тулада буу зэбсэг улам түргэнеер бүтээхэ гэhэн уялга болоно.

Энэ бүтэшэгүй, эб найрамдалда тон аюултай зорилгые президент байhан сагайнгаа лаб эхин шатадань тэрэ ээлүүлхэ hаналтай гэжэ элитэ баина. Юундэб гэхэдэ, Америкын политика тодорхоилхоор тэрэнэй шэлэн олоhон хүнүүд тиимэ политическэ хараа бодолтой юм. Журнал «Ю. С. Ньюс энд уорлд ринорт» Р. Рейганэй шэлэhэн эдэнэй заримыень иигэжэ тодорхойлно. Түрэнэй секретарь А. Хейг «үүрн хатуу гадаадын политика ябуулха хүн юм, тэрэ стратегическэ буу зэбсэг лизаарлаха тухай Советскэ Союзтаи хэгдэжэ байпан хэлсээ hэргээхые удааруулха гэжэ оролдохо, «буу зэбсэг улам ехэдхэхэ» гээшые гол хэрэг болгоод, буу зэбсэг худалдалые «Америкыг дипломатиин гол зэбсэгүүдэй нэгэн болгохо юм» гэнэ.

Оборонын министр К. Уэинбергер сэрэгэй хэдэн программа дары эхилжэ, Дутын Зүүн зүгтэ США-гай саг үргэлжын сэрэгэй ааазануудые байгуулжа, муу сууда гараhан, «Түргэнеер хэмжээ абаха хүсэнүүд» гээшэдэ зорюулан, сэрэгэй корраольнууд болон транспортна самоледуудые байгуулха, Америкын 600 шэнэ ракетно-ядерна буу зэбсэг Европодо байрлуулха, шэнэ тухэлэй буу зэбсэгүүдые они болгохо тэжэ оролдохо юм гээд журнал бэшэнэ.

Үнэрхэдее хүдее ажахын шэнэ министр Дж. Блок эдее хоолые Америкын гадаадын политикын зэбсэг болгон хэрэглэхэ хэрэгтэй гэнэ. Америкын гадаадын политикада мэдэлээ үгэхэл hаань, бусад ороныудта ороо-hо тарха болон бусад товарнуудые худалдадаг байха, энээгээр бусад ороныудые Вашингтондо «няаха», «хүлихэ» хэрэгтэй гэжэ тэрэ хэлээ гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ бэшэнэ.

Тушаалhаа бууhан демократическа захиргаан шэнэ ороhон засагаархидые дайн сэрэгэй замда оруулха гэжэ ехэл оролдоо гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Дж. Картер президентын тушаалhаа буухынгаа урда тээхэнэ 1982 оной гүрэнэй бюджедэй проект конгрессэй үзэмжэдэ табяа. Америкын түүхэдэ эгээ түрүүшынхее сэрэгэй гаргаша 200 млрд. гаран түхэриг байхаар хараалагдана. Энэнь бүхы hомололгонуудай 27 процент шахуунь болоно. «Нүхэр, намhаа бүри үлүү ехэ гаргаша хэжэ туршыш» гэжэ Дж. Картер энээгээрээ Р. Рейганда хэлэбэ гээшэ гэжэ «Вашингтон пост» газетын шэнжэлэгшэ тэмдэглээ.

Хэрбээ шэнэ президентын хажуудань байгшадай дунда дай ехээр жүреедэгшэдэй буляа hаань, тэрэ туршахадаашье болохо байна.

Сагаан байшангай эзэнэй hэлгэгдэхэдэ, нэгэ багаханшье hаа hайн юумэн болохо гэжэ найдаха үндэhэн бии гээшэ гү гэhэн асуудал гарана. Тиимэ үндэhэн бии. Юун бэ гэхэдэ, Р. Рейган стратегическэ буу зэбсэг хизаарлаха хэрэгтэй гэhэн hанал бодол дэмжэгшэдэй нэгэн гэжэ зарим хизаарлалгатайгаар хэлэжэ болохо юм. Советскэ Союзда ороohо худалдаха тушаа Дж. Картерай хорюулые Р. Рейган буруушаадаг, мүн Советскэ Союзда таряа худалдахагүй гээшэ буруу гэжэ Р. Рейган хэлэдэг байна.

Мүнее стратегическэ тэнсүүрние эбдэжэ, Холбоото Штадуудые булюу болгохо гээшэ бүтэхэгүй бодол, мүн «үхэр буушье, тоhошье гаргаха» гэhэн политика ябуулха аргагүй гэжэ республиканецууд дотоодын экономикын болон гадаадын эрхэ нүхэсэлнүүдhээ уламжалан оилгохо, мэдэрхэ бээ гэжэ түбхын түрүүндэ найдахаар юм. «Сэрэгэй талаар булюу болохо» гэhэн эрмэлзэлhээ үрэ гарахагүй, имагтал национальна болон улаасхооронды аюулгүй байдал hүйдхэгдэхэ гэжэ hэргылэн хэлэдэг хүнүүд, тэрэ тоодо үндэр политическэ тушаалтадшье Америкэдэ бии юм. Советскэ Союзтай имагтал тэгшэ эрхын үндэhеер хэлсээ хэжэ болохо, гансаараа сэрэгэй талаар булюу болохо гэhэн США-гай hэдэлгые тэрэ тэсэхэгүй гэhэн, урдань Москвада США-гай элшэн сайд байhан М. Тунай «Крисчен сайенс монитор» газетэдэ үгэhэн интервьюдээ хэлэhыень hануулалтай.

Вашингтондо Дж. Картерай захиргаалха үедэ эрид муудаhан дэлхэйн политическэ байдалые дахин hайжаруулха арга боломжо бодото дээрээ бии юм. Энээнэй бее-лүүлэгдэбэл, түргүүрилтэ байдал hуларуулха, уласхооронды холбоо харилсаа оатадхаха гэhэн политикада ехэ туhа нэмэри болохоhоо гадна; айхабтар хурсадаhан социально-экономическа асуудалнуудые Холбоото Штадуудай шидхэхэдэнь туhа болохо бэлэй. Тээд Р. Рейганэй захиргаан энээнние хүсэхэ гээшэ гү? Энэ асуудалда ерээдүй харюу үгэхэ.

Ю. РОМАНЦОВ,
ТАСС-ай корр.

Р. РЕЙГАН—США-гай ШЭНЭ ПРЕЗИДЕНТ

ВАШИНГТОН. Республиканец Рональд Рейган Америкын Холбоото Штадуудай президентын тушаалда январиин 20-ной үдэр хуулиг еноор ороо.

«Инаугурациин» үдэр шэнэ президентын тушаалдаа ороогые США-да (ингэжэ нэрлэдэг) конгрессэй байшангай үмэнэ еполол үнгэрэгэлгөөр эхилээ. Энэ үедэ верховно сүүдэй түрүүлэгшэ Уэбергер Р. Рейганые, вице-президент Дж. Буушаа шахаа тангариг ababa. Шэнэ захиргаанай гэшүүд, Дж. Картер, конгрессэй хоёр палатын гэшүүд, политическэ ажал ябуулагшад, дипломатическа корпусой түлеелэгшэд ёпололдо байлсаа.

Шахаа тангариг үгэhэнэй hүүлээр Р. Рейган заншалта еноор үгэ хэлэбэ. Тэрэнь Америкын экономикын ореоасуудалнуудта гол түлэб зорюулагдаа. «Холбоото Штадууд экономическа угаа ехэ ядарал бэрхэшээлнүүдтэй ушарна. Тон ужаг удаан, саарпанай мүнгэнэй үнын уналгын талаар национальна түүхэдэхи эгээн муу хойшолонгуудай нэгэнэй гасаланда ороод байна. Мүнгэнэй үнын уналга экономикын талаар манай бүхы шидхэбэринүүдые, үүсхэлнүүдые, таналдуулна, сог залита залуушуулай мүн hанажаал хүнүүдэй зориглые хухална. Энэ ушарал олон миллион хүнүүдэй ажабайдалда аюул тохёолдуулна. Хаагдаhан предприятинууд олон хүнүүдые ажалгүй болгожо, хүдэлмэригүй, үгытэй ядуу байха, дорможологдохо ябадалда оруулна. Хүдэлмэрилжэ байгшадшье ажалайнгаа хубита түлеehэнhее хаhагдана» гэбэ. Америкын экономикын муудан доройтолгые хүтэлэрилхеер hанаашалгүйб гэжэ Р. Рейган мэдүүлнэ. Ямар хэмжээнүүдые абаха тухайдаа тодорхоогоор хэлэнгүй, «экономикодо hаад ушаруулдаг, ажалан бүтээсэ хороодог хэдэ хэдэн тойоонуудые ерэхэ үдэрнүүдтэ заисуулха арга бам дурадхахаб гэбэ. Тиихэтээ хамта «дэбжэлтэ удаан саг соо туйлагдаха байха» гэжэ тэрэ уридшалан захина. Р. Рейган еерынгее захиргаанай гадаадын-политическэ программа тухай хэлэхэдээ, «амгалан байдал — американ арадай эгээн нангин хүсэл эрмэлзэл болоно, «бүхы дэлхэй дээрэ манай хүсэ шадалые арьбадхалга» амгалан байдал хангалгын эрхим оно мүр болоно гэбэ.

Тусхай ёполол hүүлээр ороной бүхы штадуудай делегацинуудай хабаадалгатайгаар Сагаан байшангай дэргэдэ заншалта парад болобо.

ХИТАЙ ЗАБАСТОВКОНУУД БОЛОhООР

ТОКИО. Хитадай правительствын тушаалтадай хэлэhые дурдан, «Асахи» гэдэг Японой газетын Пекиндэхи корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhоор, Хитадай ажалшадай ехэ забастовканууд боложо үргэлжэлнеер. Бүпалгаалан бодогшод тэдэнэй байдал hайжаруулха, салин хүлhыень нэмээхэ эрилтэ табина. Хитадахи забастовкын хүдэлеен улам ехэ дэлисэ хэмжээтэй боложо байнхай. Энэнь Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй hанаас зобооно гэжэ тус газетэ тэмдэглэнэ. Энээн тухайда Хитадай пропаганда дуугай үнгэрнэ. Хитадай хүдэлмэришэд забастовкануудта хабаадахадаа, салин хүлhыень нэмээхэ эрилтэ табихаhаа гадна, мүн захиргаанай ябуулгануудые эрид буруушаана. Хитадай промышленна олоhон районуудта, тэрэ тоодо Шэньси, Хэйлуцзян, Сычуань провинциинуудта, Шанхай хотодо забастовко болоно гэhэн мэдээнүүд бии.

АМЕРИКАН ДИПЛОМАДУУД СҮЛЕЕЛЭГДЕЕ

Шпионаж хээ гэжэ 1979 оной hүүл багта гэмнэгдэн бариндажа хаагдаhан, Иранда США-гаи посольствын 52 хүдэлмэрилэгшэдые тээhэн Алжирай хоер самолет январиин 20-до эндэhээ нидээ. Эдэ дипломадууд Алжирай зууршалгатайгаар США-гай ба Иранай хоорондо туйлагдаhан хэлсээнэй үндэлеер сүлеелэгдэhэн байна.

Эндэ болоhон пресс-конфедераци дээрэ Иранай захиргаанай хэрэгүүдые даадаг гүрэнэй министр Б. Набавиин мэдүүлhэнэй ёhоор, тэрэ хэлсээн сэхэ гү, али далдаар, политическэ гү, али сэрэгэй талаар — Иранай дотоодын хэрэгүүдтэ ямараршье хамааралгаhаа арсаха гэhэн США-гай уялгые түохын түрүүн харада абана. Энээнтэй дашарамдуулан, Б. Набави hигэжэ тэмдэглээ: мүнее политическэ, мүн сэрэгэй талаар тиимэ хамааралга хэгдэлээр баина. Хэлсээнэй бусад статьянууд тушаа хэлээл, тэдэнь дж. Картерай захиралтаар США-да бариндажа байhан, Иранаи мүнгэ зеериие Иранда дамжуулха гурим хараалагдана. Тэрэнэй зарим хубинь США-гай федеральна нееөсы системээр Англиин банкда оруулагдаа. Американ дипломадуудые сүлеелхэ даб дээрэхи гуримаар нимэ ябуулга хараалагдаhан баина. Б. Набавиин хэлэhэнэй ёhоор, Иранай абаhан урьhаламжа ба үринүүдые тэрэ мүнгэнhее гаргаhанай hүүлээр үлеешье Иранда дамжуулагдаха зэргэтэй юм ха.

Иранай министрэй хэлэhэнээ ойлгоходо, Иранай мүнгэ зеериин зарим хубинь лэ бусаагдана. Иран 24 миллиард долларой хэмжээтэй нэхэбэри США-да хэhэниинь элитэ.

СЭРЭГЭЙ ИНТЕРВЕНЦИ ХЭХЭЭР БЭЛДЭНЭ

ГАВАНА. Пресса-Латина агентствын дамжуулhанай еноор, Гватемалын сэрэгүүд Сальвадорой хилэнүүдые зуошуулан элсүүлэгдэнхэи гэhэн мэдээсэлые Гватемалын хуулита түлеелэгшэ лаблан болгалоа. Вашингтонноо абталан мэдээсэлнүүдhээ харахада, гансашье Гватемалын бэшэ, мүн Гондурасай газаран сэрэгүүд ба авиаци Сальвадорой хилэнүүд шадар гулидхагдана. Хилэ шадарай ранонуудта Гватемалын хэдэн минган сэрэгүүд татагданхай. Гондурас тушаа хэлэбэл, тэрэнэй 3 мянган сэрэгшэд мүн лэ асарагдаа.

МАНАГУА. Патриодуудай «Либерасьон» гэжэ радиостанциин дамжуулhан мэдээнэй ёhоор, үнгэрhэн сүүдхын туршада патриодуудай ба хунтын сэрэгүүдэй хоорондо үсэд шанга байлдаанууд Сальвадорой ехэнхи газар дайда дээрэ боложо үргэлжэлееер. Партизануудай амжалтатай ябуулгануудай эсэстэ ороной урда зүгтэхи Усулутан гэжэ город хүрезлэгдэнхэй.

Сальвадорой сүлеелэгдэhэн хэдэ хэдэн ранонуудаар ябаад ерэhэн Никарагуагаи Нуэва агентствын корреспондентын дамжуулhанай ёноор, нютагуудай хүн зон партизануудта али бүхы туhаламжа үзүүлнэ, hуурин тосхонуудта арадай засагай зургаануудые тогтооно, буу зэ

ХҮБҮҮМНАЙ СЭРЭГЭЙ АЛБАНДА

АЛДАРТА ХЭРЭГҮҮДЫЕНЬ ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭН...

Дайшалхы алдар солын музей соо Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда шалгарһан сэрэгшэдэй дүрэ зураггуудай хажууда мүнөө үедэ армиин албанда шалгарагшадай фотозураггууд мүн лэ үлгөөтэй. Эдэнэй дунда сержант Сергей Лукиных гэгшын дүрэ зураг бии. Доогуурнь иигэжэ бэшээтэй: «Эрхим отделениин командир, нэгэдэхи классай мэргэжэлтэн, танкист. Албан хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандаһанайнгаа түлөө командованиин зүгһөө 20 дахин баяр баясхаланда хүртэһэн, һураалсалдаа эрхимлэгшэдэй самбарта оруулагдаха нэрэ хүндэдэ хүртэнхэй».

Офицер Сергей Кориз-ский комсомолец Сергей Лукиных тухай хөөрэхэдөө, энээхэн хүбүүнэй эгээл түрүүшынхээ танкова подразделениде ерэһэн ушарые дурсана. Сергей даруухан зантай, олон үгэгүйшье һаа, һанаһан хэрэгээ заатагүй бүтээдэг, найдамтай сэрэгшэн байһанаа гэршэлээ һэн. Өөр тухайгаа хөөрэхэ дурагүй. Буряадай АССР-эй Баунтын районой Багдарин тосхондо түрэһэн. Тэндээ 10-дахи класс дүүргэһэнэй удаа бага эзэрэг ажаллаһан юм. Армиин албанда мордоходонь, эхэнь — Полина Спиридоновна хүбүүгээ тэбэрезд, уяран үйлаад абаа һэн. Харин эсэгэнь мүр дээрэнь гараа табяад: «Эрын эзэргээр, эсэгэдээл адли Эхэ орондоо алба хэхэ ёнотойш», — гэжэ хэлээ бэлэй.

Энээхэн захяаень заатагүй дүүргэхэб, сэдьхэлэйнгээ нангин һүлдэ мэтээр сахин һанажа ябахаб гэжэ Сергей һанаандаа тангариглаа һэн. Тиин түрүүшын удэрһөө сэрэгэй хэрэгтэ оролдосотойгоор һураалсажа, уданшьегүй ротынь эрхим сэрэгшэдэй тоодо оролсоһон юм.

—Түрүүшын үеэр бэрхэтэйл байгдаа. Гэбэшье уруу духа болонгүй, бухы хүсэ шадалаа саг соонь элсүүлжэ шадаа һэм, —гээд Лукиных мүнөө дурсана.

Түрэлхидтөө бэшэг бэшэхэдээ, сүлөө сагни тон бага, арга тухын гараашье һаа, дайшалхы алдар солын музей ошожо, экспонадуудыень харанаб гэжэ бэшээ һэн. Нэзрээшье, тус музей ёно заншалаар баян даа. Нэгэ орожо хужарлаад, абаһаар хуу ойлгохогүйш. Бодомжолжо үзэхөөр юумэн олон. Юуб гэхэдэ, 1935—1936 онуудта эндэ Л. И. Брежнев алба хэһэн юм. Тэрэ үеые гэршэлһэн материалнууд энэ сэрэгшэнэй ажал ябуулга тухай, эсэшэ сусашагүй эмхидхэлшэн байһан тухай хөөрэнэ. Энэ үедэ металлургическа институт дүүргээд, запасай лейтенантнуудые бэлдэдэг 9-дэхи ротодо алба хэжэ байһан намтартай. 1936 ондо «На боевом посту» гэһэн газетын хуудаһануудта Л. И. Брежнев тухай иигэжэ бэшэгдэнхэй байба: «Коммунист, хүдэлмэришэнэй хүбүүн, өөрөө Днепропетровскын хүдэлмэришэн. Һураалсалдаа эрхимлэгшэ. Түрүүшын удэрһөө эхилээд дайшалхы ба политическэ бэлэдхэлые эрхимээр эмхидхэхын түлөө тэмсээ. Өөрөө бусадта үльгэр жэшээ харуулжа, бултаниие хойноһоо дахуулдаг шадабаритай юм».

Бэшэгэйнгээ үргэлжэлдэ Л. И. Брежневэй гар табилгатай «Бага газар» гэһэн зохёолынь музейн үнэтэй сэнтэй экспонат болонхой гэжэ дуулгана. Л. И. Брежнев нишэ ерэхэдээ, энэ зохёолоо частиин түлөөлэгшэдтэ бэлэг болгон барибан байгаа бшуу.

...Эртэ үглөөгүүр наранай элшын алтан дэлхэйе гэрэлтүүлжэ эхилхын үеэр танкистнууд полигон тээшэ зорибо. Жэгтэй номгон, һалхигүй удэрэй мүндэлһэндэ сэрэгшэд баяртай. Гон харюусалгатай даабариин үедэ мэргэн буудалга туршагдаха юм. Булад хуягта танкнууд жэрылдэн зогсонхой. Офицер С. П. Кориз-ский тобшо тодоор даабари үгэнэ:

—Дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаһанаа бүмартая. Сагаалса мэргэлэн буудахадаа, заатагүй тудаха ёнотойбди. Эгээл түрүүшээр би, минии хойноһоо Сергей Лукиных, Валентин Довженко, Александр Кривошапкин гэгшэд буудаха.

Танкын гусеница газарһаа һаял бултайһан нарай ногоо дараһаар урагшаа шуумайба. Удвань ябадалаа аалидуулба. Сагаалса обёорогдоо гэзэш. Тэрэ зуура пушкын аманһаа гал дүлэн, утаа уняар гарахадал гэжэ, үглөөнэй агаарта буугай абяан холуур сууряатан нэершэбэ. Энэ удаа командир урдынхидаал эрхим һайнаар буудалгын жэшээ харуулба. Удаань комсомолец Сергей Лукиных гэгшын эзлжээн болобо. Шарайгаарнь тухайлхада, нилээд лэ һанаагаа зобоһон, сэдьхэлээ долгисуулһан хзбэртэй. Тезд танкдаа һуужа, хүсэтэ машинын урагшаа хүнгэнөөр тэгүүлэн хүдэлхые мэдэрхэтэйгээ сасуу бэеэ гартаа абажа, зүрхээ номгоруулба. Энэ үедэ дэлхэй дээрэ шухала ямаршье ондоо хэрэг үгы шэнгеэр һанагдажа, урдаа табиһан зорилгоёо бэелүүлхэ гэһэн нэгэл бодол Сергейн ухаае ээзлэнхэй. Заатагүй мэргэнээр буудаха, онохо, тудаха хэрэгтэй. Түрүүшын сагаалса харагдаадхиба. Нэгэдэхи, хоёрдохи, гурбадахи буудалга, удаань пулемедой таршагаһаан, һомонууд таһаларягүй хиидэжэл, хиидэжэл байгаа һэн.

Иигэжэ залуу сэрэгшын мэргэн буудалгаар түрүүшын туршалга амжалтатай түгэсэнэн юм. Хойто удэрынь булад хуягта машинаараа элдэб бэрхэшээлнүүдые дабаха даабаряа мүн лэ һайн дүнгүдтэйгээр дүүргэжэ, урмашуулагдаа бэлэй.

Тэрэ гэһээр нилээд саг үнгэрөө. Мүнөө үедэ Сергей Лукиных — сержант, һураалсалай отделениин командир, ротын комсомолой бюрогой секретарь мүн. Һая командованиин зүгһөө Сергейн түрэлхидтэ амаршалгын бэшэг эльгэзгдээ һэн. Эсэгэнэрэйнгээ алдарта хэрэгүүдые үргэлжэлүүлжэ байһан хүбүүнэйнгээ амжалтануудаар баясаг лэ!

А. ГОРЯЧИЙ,
запасай полковник.

«БУРАН» ҺАЙШААГДАА

Үнэтэй ангуудые олзоборилхоор тайгада гаргагшадай зарим нэгэн санаяа хүлөө мулталба. Энэ яаба, юун бүлобо гээшэб гэжэ уншагшад һанажа болохо. Эрдэм, техникын ехэзр хүгжэжэ байһан мүнөө үедэ ангуушадай сана хэрэглэхэгэ болиходонь, гайхалтай юумэ үгы. Ижевск хотодохи нэгэ заводой бүтээн гаргаһан сана дээрэ тодхогдоһон мотоортой «Буран» гэжэ бишыхан шарга ангуушадта айхабтар оншотой, таатай зохид унаа болонхой.

Баргажанай тайгын харгынуудаар 5 иимэ машина ябадаг. Максимиха тосхоной эрхим ангуушан Н. Панцирев нэгыень жолоодоно.

—Шэнэ техникые ашаглахада, одоошье аятай болоодаа. Хүнэһэ хүшэгэ шэрэжэ, бар тайгын гүн руу ошохонь бэрхэтэй һэн. Мүнөөехэл хүнгэн болобо. Миниһаа гадна ойн харуулшадшье баяргай, — гээд тэрэ хүхинэ.

Ангуушадай «Буран» машинада һуужа, ажилаа эрхилдэг болоһоноо хойшо тайгын хэшээ бүри элбэгээр олзоборилогдоно.

Н. ТОРОМОВ.

БАМ-ай Буряадай участок дээрэ хүдэлдэг хүн зонние бэлэн эдеэ хоолоор хангадаг эмхинүүд муу бэшээр хүдэлдэг юм. Жэшээлхэдэ, барилга-хабсаралгын 575-дахи доездын ОРС-ын 16-дахи столовын коллектив хододоо халуун, амтатай эдеэгээр хүдэлмэришэдые хангадагаараа магтаал һайшаалда хүртэдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: кондитерска цехэй мастер Наталья Чернова, столовые дааг. ша Лидия Попова гэгшэд.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Совет ёһо заншал

СОВЕТ БҮЛЫЕ АЛИ ОЛОН ТАЛАҺААНЬ ХАРАЖА ҮЗЭХЭДЭ...

СССР-тэ 66,3 миллион бүлэ тоологдодог. Тэдэнэй 14 процентһээ үлүүнь онсо ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй байгуулһан бүлэнүүд болоно. Орон дотор ондо ондоо үндэһэ яһанай хүнүүдэй гэрлэхэ баримтануудай олошоржо байһанай ушар шалтгаатанууд тухай СССР-эй Науканнуудай академиин Н. Н. Миклухо-Маклайн нэрэмжэтэ Этнографиин институтудай директорэй орлогшо түүхын эрдэмэй кандидат Л. Н. ТЕРЕНТЬЕВА ТАСС-ай корреспондентдэ нигэжэ хөөрэһэн байна.

— Людмила Николаевна хүн бүхэн һаһанайнгаа нүхэрые өөрөө шэлэхэ эрхэтэй гээшэ бэзэ. Тезд ондо ондоо үндэһэ яһанай хүнүүдэй гэр бүлэ болохо баримтануудтухай та юу гэжэ хэлэхэ байнабта?

— Ямаршье үндэһэ яһанай хүниие наһанайнгаа нүхэр болгожо шэлэхэ гээшэ хүнэй эрхэ сүлөөтэй үшөө нэгэ жэшээ мүн болоно. Хэрбээ ямар нэгэн обществодо ондо ондоо яһанай хүнүүдэй гэрлэхэ ушар хуули үрим хазагайруулһан ябадал гэжэ тоологдодог һаань, иимэ обществые демократическа общество гээд тооложо болохо юм аал.

Жэшээнь, революциин урда тээхи Россида ондо ондоо яһанай хүнүүдэй гэрлэхэ гээшэ тон хомор байгаа. Россин империйн хуули үнэн алдартын шажан мүргэлтэй хүнүүдэй христиан бэшэ хүнүүдтэй гэр бүлэ болохыень хоридог байһан. Мусульмануудай ондоо шажан мүргэлтэй хүнүүдтэй гэрлэхэ гээ һаань,ислам шажан зорюута һаад хэдэг бэлэй. Россида еврейнүүдэй шажан (иудаизм) зүһэ шарайн холисолдоое мүн лэ буруушаадаг байгаа.

Революциин урда тээхи ойлгомжоор, миниий өөрымни бүлэ хуулида зүрюу харша гэжэ тоологдохо һэн. Дүрбэн ондо ондоо яһанай хүнүүд ниилэхэн гээшэбди. Зүгөөр энээнние хэншье гайхажа байдаггүй. Бухы хүн түрэлтэн биологическа нинтэ нэгэн түхэл мүн, «хүсэд болбосорһон» ба «хүсэд болбосороогүй» раса гэжэ байдаггүй гэһэн гол ёһые баримталан, манай орондо бэелүүлэгдэдэг политикын үрэ дүн нимэл байна.

— Манай орон дотор ондо ондоо үндэһэ яһатанай хоорондохи илгаае усадхалгада ямар юумэн нүлөөлдэг гээшэб?

— Үндэһэ яһанай, эрэгтэй эмэгтэй, шажан мүргэлэй, социальна уг гарбалай илгааһаа дулдыдангүй, бухы совет эрхэтэд Конституцяар олгогдоһон адли тэгшэ эрхэтэй ба уялгануудтай гээшэ. Эрдэм гэгээрэлэй болон соёл болбосоролой хүгжэлтэ, шажанда шүтэдэггүй хүнүүдэй улам олошоржо байлга үндэһэ яһанай ба мухар һүзэгэй хосорон һалалгада нүлөөлнэ.

Яхад гү, али ород, кабардинец гү, али латыш, башкир гү, али грузин — ямаршье үндэһэ яһанай совет хүнүүд хамтынгаа хүсөөр шэнэ общество байгуулжа байдаг. Орон дотор ондо ондоо үндэһэ яһатанай бэе бэдээ ойро. Дүтэ болоходонь, хүнүүдэй нютагаа һэлгэжэ, ондоо газарта нүүжэ ошодог байһаниинь мүн лэ нүлөөлдэг юм. Түрүүшын табан жэлэй эхиниһээ хойшонхи үе соо 60 миллионһоо үлүүтэй хүн зон город нүүжэ ошоһон байна. Ехэнхи ушарта залуушуул нимэ шинидхэбэри абадаг. Зарим томо ехэ барилгануудта далаад үндэһэ яһанай түлөөлэгшэдтэй уулзаһан байнаб.

— Этнограф хүн хадаа өөрынгөө ажал ябуулга тухай юу хэлэжэ шадахабта?

— Манай заха хизааргүй ехэ орон бидэнэй, этнографуудай, «лаборатори» болоно бшуу. Бодоодшье үзыт даа: 1979 оной хүн зоной бүхэсоюзна тоо бүридхэлэй мэдээнүүдэй ёноор, СССР-тэ 120 гаран ехэшье, багашье арад үндэлэтэн ажаһуудаг байгаа. 400 — 500 хүнтэй алеудууд, негидалецууд, 137 миллион ород тоологдоһон байна. Тиимэһээ жэлһээ жэлдэ шэнжэлэгшэдэй хэхэ юумэн улам ехэ болоно.

— Ондо ондоо яһанай хүнүүдэй гэр бүлэнүүдые шэнжэлдэг совет этнографуудай хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгыт?

— Бухы ороной хэмжээгээр, мүн 15 союзна республикын туд бүхэндэ ондо ондоо яһанай хүнүүдэй байгуулһан гэр бүлэнүүдэй тоо ургана гэжэ юрэнхы статистическэ мэдээнүүд ба этносоциологическа шэнжэлгэнүүдэй материалнууд харуулна. Үшөө һаял хада СССР-эй арбадахи бүлэ бүхэн «холимог» байһан һаа, мүнөө тэдэнэй тоо бухы бүлэнүүдэй тоогой 14 процентһээ дээшэ болоно.

Тиихэдэ Латвида, Казахстанда ба Украиннада табадахи гэр бүлэ бүхэн холимог байна.

Бүхы союзна республикануудай хото городуудта, хүдөө нютагуудта орходоо, ондо ондоо үндэһэ яһатанай бүлэнүүд олон юм. Жэшээлбэл, Дунда Азиин республикануудай хотонуудта үндэһэ яһа холиһон бүлэнүүд 23,7 процентдэ хүрөө. Молдавиин, Украинын ба Белоруссиин хотонуудта нимэ бүлэнүүд эгээл олон гэхэ гү, али 30—40 процент болоно.

Карелиин автономито республикада нимэ бүлэнүүдэй тоо бухы тоогойнь 30 гаран процент болодог, илангаяа тосхонуудта нимэ бүлэнүүд олон юм. Энэ юугээр тайлбарилагданаб гэхэдэ, ороной бүхы заха буланнуудһаа модо бэлэдхэлэй хүдэлмэридэ хүнүүд ерэдэг ха юм.

— Нацинуудай хоорондоо ойро дүтэ болоходэ хэлэнэйнь илгаа түбэг татадаггүй гү!

— Тиимэ юумэн манайда үгы гээшэ. Бухы нацинууд болон арад үндэһэтэдэй түрэлхи хэлэн дээрээ һураха арга боломжотой, өөрынгөө хэлэн дээрэ уншадаг, бэшэдэг байгаашье һаань, имагталород хэлэн хүнүүдэй бэе бэеэ ойлголсодог хэлэн болоно. Тиигэжэ ондоо яһанай хүнүүдэй ойро дүтэ болоходонь, тэрэ баһал туһалдаг байна.

— Ондоо яһанай хүнүүдэй байгуулһан бүлэ хэр һайн һуудаг гээшэб?

— Ондоо яһанай хүнүүд гэр бүлэ болоходоо, бэе бэедээ удаан дадажа ядадаг гэһэншүүгээр гадаадын ороноуудай зарим этнографууд тооложо юм. Миниий һанахада, нэгэ яһанай хүнүүдэй бүлэнүүд холимог бүлэнүүдтэ орходоо физиологическа гү, али социальна талаараа бүлюу байха тухай асуудал табиһанай үрэ үгы шэнгэ.

Ондо ондоо яһанай хүнүүдэй бүлэ боложо түбхинэ гээшэ бэлэн бэшэ юм бэ. Юуб гэбэл, тэдэнэй һанаа сэдьхэл, ёно заншал һуудал байдалынь илгаатаха юм даа. Тиимэһээ үбэ һамган болоһон хүнүүд өөдэ нацин ёно заншал болон онсо ондоо илгаануудые, соёлой болон ажаһуудалай түхэл шэнжые хүндэлхэ эзэргэтэй бшуу. Нэгэ яһанай хүнүүдэй бүлэнүүдтэ сасуулхада, холимог бүлэнүүдтэ һалаха ушар үсөө байдаг гэжэ социологууд үнэмшэлэн баталдаг. Ондо яһанай хүнүүдтэй нийлэхэ һууха тухай шиидхэбэри абахынгаа урда али бүлэ талаһаань һайса бодожо үзэдэг байна ха юм даа.

— Холимог бүлэдэ түрүүлэн үхибүүд ямар яһанай бандаг гээшэб?

— Хүбүүд, басагадай арбадахада, тэдэнэй ямар яһанай байһаниинь хуулинь ёно тодорхойлогдодог. Эдир хэтэн ямар яһанай байна, өөрөө тодорхойлхо эзэргэтэй.

Энэ асуудалые залуушуулдаг ондо ондоогоор шидхэдэг. Гэр бүлынь ямар яһанай зоной дунда ажаһуугааб, эсэгэнгээ яһанай хүнүүдтэй хэр удаан саг соо харилцаа холбоотой байгааб, гэр бүлэдэнь хэнэй заншал болон баримталагдадаг бэ эдэ гэдэг барандаа хүбүүн гү, басаганай ямар яһатанда баатай байһанаа тодорхойлодоо туһалдаг. Жэшээнь, Украиный хото городуудта ажаһуудаг украин — орос бүлэнүүдэй үхибүүд өөнгөө украинецуудби гэнэ. Харин энэ республикаһаа гаран ирэдуур ажаһуудаг иимэ бүлэнүүдэй үхибүүд олонхи ушаба өөнэдыгөө ородуудта тооцогдодог.

Совет засагай жара гаргаһан жэл соо манай олон үндэһэ яһатанай гэрэндэ хүнүүдтүүхэтэ шэнэ нэгэдэл — совет арад бүрилдөө. Ондоо ондоо үндэһэ яһатанай бүлэнүүдтэй бүлэ бүхэн энэ нэгэдэлые улам бэхижүүлэхэ гэжэ һанагшаб.

Наталья ВИШНЕВА-САРАФАНОВА
хөөрэлдөө хээ. (АПН).

ЖЭШЭЭ ХАРУУЛАГША

Дотоодын хэрэгүүдэй албанда коммунист, ахалагша инженер Анатолий Иванович Озеров удаахан хүдэлнэ. Гал аюул нэргылхэ албанда ажаллаха зуураа, бэеэ гансал һайн талаһаань харуулжа, хододоо түрүү зэргэдэ ябана. Гал аюулһаа нэргылэлгые бүрин шудалжа, түрүү онол арганууудыень хүдэлмэридөө шадамараар хэрэглэнэ. Энээнэйнь ашаар һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Авиазаводой цехүүд болон таһагуудай 80 процентиь туйімэр унтараадаг автомат түхеэрэлгээр хангагданхай. Түргэн шатадаг түлишэ, түрхисын шэнгэн зүйлнүүдэй зарималнинь шатадагүй нимэ зүйлнүүдээр һэлгэгдэнэ, адхархагүй амһарта соо хэгдэнэ. А. И. Озеровой даажа байһан бухы барилга болон бусад объектнүүдтэ бухы хэмжээ ябуулганууд абтанхай. Энээнэйнь ашаар һүүлэй жэлнүүдтэ гал аюул нэргэтэшье тохёолдоогүй. Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын гал аюул нэргылхэ таһагай хүтэлбарилэгшэд коммунист Анатолий Иванович Озеровой бусадта жэшээ харуулан, һайнаар хүдэлжэ ябаһанаарнь омогорхоно.

А. КЛОЧИХИН,
Буряадай АССР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министерствын хүдэлмэрилэгшэ.

ҺУРГААЛ АБАМА МҮРЫСӨӨН

Һургашадай дунда шатараар Зүүн Сибирь болон Алас-Дурна зүгэн мүрысөөн «Баргажан» гостиницын конференц-зал соо болобо. РСФСР-эй һургашадай XVI спартакиадын тоосоогоор үнгэргэгдэһэн энэ мүрысөөндэ 11 область, хизаар болон автономито республикын суглуулагдамал командануудтаа хабаадаһан байгаа.

Һүүлшын, арбан нэгэдэхи нааданда Сахалинай эдир шатаршад Магаданай командые 6:2 тоотойгоор шүүбэ. Шэтын областиин спортсменүүд Тувын АССР-эй түлөөлэгшэдтэй уулзахадаа, шадаал һаа ехэ тоотойгоор илажа гарахые хүсөө һэн. Тиигэбэл Приморин, Яхадай командануудые ахиҗа, шангай һуурида гараха аргатай байгаа бшуу. Эндэ эдир шатаршад нэриимжэтэй нариннаар наадажа, 8:0 тоотойгоор шүүгээд, 51 очкотойгоор гурбадахи һуурида гараһан байна юм.

Приморийн — Эрхүүгэй, мүн Буряадай — Яхадай командануудтэнсэһэн байна — 4:4. Энэнь эрхүүгэйхидые хоёрдохи һуурида гаргаба. Эдэнэр шэтынхидһээ нэгэ очкогоор уридлаһан байгаа. Манай республикын командаһаа Б. Буруев — Е. Шараповые, Ю. Барнаков — С. Холодовые, Р. Эрхитуев — И. Центерые, В. Губкин В. Даниловые илаба. Яхадай АССР-эй командаһаа басагадынь — И. Дементьева, Л. Хантаева гэгшэд эдэбхитэй һайнаар наадажа, командадаа хоёр очко бэлэглээ.

Бусадта хүсэгдэхэсэ болиһоноо ойлгоһон Красноярска хизаараай һургашад энэ удэр Камчатска областиин спортсменүүдтэй наадахадаа, бухы хаба шадалаа гаргаагүй гээд тэмдэглэлтэй. Тиигэжэ зургаан партинь тэнсэлгээр дүүрэбэ. Хоёр нааданда Красноярскын шатаршад илаһан байгаа. Дүн хамта 5:3 тоотойгоор шүүхэдээ, Красноярска хизаараай команда 59 очкотой боложо, зонын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байха юм. Дүршэл шадабари ехэтэй тус команда түрүүшын хоёр нааданда Эрхүүгэй, Шэтын түлөөлэгшэдтэй уулзахадаа урагшагүйдэбэшье, саашадаа жэгдэржэ, болгоомжотой нариннаар, эдэбхитэй һайнаар мүрысөөжэ, илалта туйлахал ёноороо туйлаа.

Удаадахи дүрбэн һуурида Яхадай, Приморийн, Камчаткын, Амарай командануудтэ гараба. Буряадай эдир шатаршад 42,5 очкотойгоор наймадахи һуури эзэлһэн байна. Һүүлшын гурбан һуурида гараһан Сахалинай, Магаданай, Тувын түлөөлэгшэд мэргэжэл шадабаряар нүлашаг байгаа гэжэ хэлэлтэй. Эдэнэр бэшэнһээ холо гэгдэгэ.

Манай республикын суглуулагдамал команда тухан тогтожо хэлэлтэй гээшэ ха. Юрэдөөл, командымнай зургаан гэшүүн нимэ ехэ наадапда түрүүшынхээ хабаадаба. Ушар нимэнэ нэн түрүүн дүй дүршэлгүйдөө гэжэ һанагдана. Заримдаа бэрхэ командануудтай уулзахадаа, эртэннһээ зоригоо хухаржа, бухы арга хабаяа, бэлиг шадабаряа элсүүлжэ шададаггүй байба. Иигэжэ манай эдир шатаршад Амарай, Красноярскын командануудта ехэ тоотойгоор (2,5:5,5, 1,5:6,5) шүүгдэшөө. Зүгөөр Приморийн, Эрхүүгэй, Шэтын, Яхадай түлөөлэгшэдтэй ана-мана тулалдажа, тэнсэһэн байна. Энэнь манай эдир хүүүд, басагадай эршэмтэйгээр һориго бэлэдхэл хээд, ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ ходо хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа мүлибэл, яһала һайнаар наадаха аргатай байһыень харуулба.

Командымнай гэшүүд мүрысөөнэй эхиндэ ядалдаа, саашадаа «халажа орожо» баптарнь, наадан түгэсэхэ тээшээ болобо бшуу. Энэ ушар манай эдир шатаршадай дүршэл шадабари багатай байһанай үрэ дүн мүн. Тиихэдэ командымнай бухы гэшүүд нааданай эхин (дебют), дунда (миттельшпиль) болон түгэсхэлэй (эндшпиль) үеые жэгдэ һайнаар үнгэргэнэ гэхын аргагүй. Нааданай эхиндэ яһала һайн байдалтай болоһон аад, саашадаа сагаа зүбөөр гаргашалжа шадангүй, цейтнодто орожо, бухы юумэеэ алдаад, шүүгдэшэхэ ушаршье үзэгдэнэ. Манай тренернүүд, мэргэжэлтэд мүрысөөнэй дүнгүүдые нариннаар согсолжо, зүб тобшололнуудые хэхэ аабза гэжэ һанагдана.

Эдир хүбүүд, басагадайнгаа мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, шатарай теоридо һургаха гэбэл, тэдэнние али бухы мүрысөөнүүдтэ олоор хабаадуулха хэрэгтэй. Угайдхадаа, манай команда зонын мүрысөөндэ бэлдэхэдээ, хүршэ область, хизаарнуудта ошожо, үетэн нүхэдтэеэ хаба шадалаа туршан, наадаха байгаа бэшэ гү?! Хүүгэдэй спортын һургуулиин дэргэдэ эмхидхэгдэн байгуулагдаһан шатарай отделение саашадань хүгжөөжэ, шатарай һургуули болгоо шухала. Тингэбэл һургашадтамнай амжалта, илалта ерэхэл.

Зонын мүрысөөн баярай оршон байдалда дүүрэбэ. Мүрысөөнэй дүүрэһэнтэй дашарамдуулан, республикын гэгээрэлэй министр Н. Ф. Бардаханов һургашадые халуунаар амаршалаад, саашадаа һайнаар һурахыень, шатарай талаар амжалта, илалта туйлахыень хүсөө.

— «Шатар — ухаан болой гимнастика мүн» — гэжэ В. И. Ленин бэшэнэн байдаг. Энэнь тон зүб. Тиимэһээ таанад энэ һоннрхолоо улам хүгжөөхэ, мэргэжөл шадабаряа дээшэлүүлхэ ёнотойт, — гээд мүрысөөнэй ахамад судья, бүхэсоюзна категориин судья П. Н. Зорин (Прокопьевск) һургашадта захиһан байна.

Удаань илагшадта шангууд — дамжуулгын кубок, дипломууд барюулагдаба.

Хюлгэнүүд дээрэ илагшад тодороо. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, Россин экс-чемпион Александр Будников (Приморий), спортын мастерта кандидат Аркадий Медведев, Олег Ефимов (хоюулаа Красноярскһаа), Гумар Мосеев (Яхадай АССР), Руслан Эрхитуев (Бурладай АССР), Леонид Несин (Амарай область), Ирина Дементьева (Яхадай АССР), Ирина Колбасова (Камчатска область) гэгшэд болоно. Иигэжэ амжалта туйлаһан 12 хүбүүд, 5 басагад һургашадай хабарай амаралтын үедэ Челябинск хотодо үнгэргэгдэхэ РСФСР-эй чемпионадта хабаадаха эрхэ олобо. Хүбүүдэй дундаһаа А. Будников, басагад соо-һоо И. Дементьева онсо шалгаржа, тусхай шангуудта хүртөө. Алеша Гаврилюк (Эрхүү) бэрхээр наадаһан эгэл эдир шатаршан гэгдэжэ, ВЛКСМ-эй горкомой шагналда хүртэбэ.

Манай командаһаа гурбадахи хюлгэ дээрэ наадаһан Юрий Барнаков гурбадахи шанда хүртөө. Андрей Николаев, Виталий Губкин, Анна Столярова гэгшэд яһала һайнаар наадаа. Юрэдөөл, командымнай бухы гэшүүд эно мүрысөөнһөө ашатай туһатай һургаал абаба бшуу.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

„Сагаан тэргын“ шан

«Сагаан тэргэ» гэжэ клубай шанда хүртэхын түлөө һургашадай дунда шатараар республикын түрүү һуури эзэлэгтын мүрысөөн ЛВРЗ-гэй парткабинедэй байшан соо дүүрэбэ. Республикымнай хото, хүдөөгэй һургуулиниудай 10 команда хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэн байгаа.

Мүрысөөн эхиниһээ хойшо шанга тэмсэлдэ үнгэрбэ. Улаан-Удын 36-дахи, 35-дахи, 42-дохи һургуулиниудай пионерэй дружинануудай суглуулагдамал командануудтаа хабаадаха эрхэ олобо. Хүбүүдэй дундаһаа А. Будников, басагад соо-һоо И. Дементьева онсо шалгаржа, тусхай шангуудта хүртөө. Алеша Гаврилюк (Эрхүү) бэрхээр наадаһан эгэл эдир шатаршан гэгдэжэ, ВЛКСМ-эй горкомой шагналда хүртэбэ.

Манай командаһаа гурбадахи хюлгэ дээрэ наадаһан Юрий Барнаков гурбадахи шанда хүртөө. Андрей Николаев, Виталий Губкин, Анна Столярова гэгшэд яһала һайнаар наадаа. Юрэдөөл, командымнай бухы гэшүүд эно мүрысөөнһөө ашатай туһатай һургаал абаба бшуу.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Малшадтай нэгэ зэргэдэ жагсан хүдэлхэдөө» — түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ» —тобшо мэдээсэл, корреспонденцинүүдэй суглуулбари. «Фермэһээ ерэһэн бэшэг». «Үшөөшье ехэ юумэ хэхэ арга боломжотой аад» — Д. Данзановагай статья. ТАСС-ай шэнэ һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда. «КПСС-эй XXVI съездын делегадууд». «Юрэл хүдэлнэ бэшэб, зохёон байгуулнаб» — Ю. Хрусловай очерк. «Тухашаралгүйөөр, урид табигдаһан графигай ёноор»— А. Климовэй статья. «Гурбадахи хуудаһанда. «Малшадтай нэгэ зэргэдэ жагсан хүдэлхэдөө» — түрүү бэшэг. «КПСС-эй XXVI съездын хүндэлэлдэ» —тобшо мэдээсэл, корреспонденцинүүдэй суглуулбари. «Фермэһээ ерэһэн бэшэг». «Үшөөшье ехэ юумэ хэхэ арга боломжотой аад» — Д. Данзановагай статья. ТАСС-ай шэнэ һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Шэнэ һонин, үйлэ хэрэгтэй тоо, баримта» — нютаг нютагһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Болоринин газар дайдада болоһон уулзалганууд». «Хилээнэшье, росо сэсэгүүдшье — Петровагай замай тэмдэглэлүүдһээ. Соносхолнуудрэнэй аша туһада». — Цыганковой статья. «Соёл орон дотор» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй тобшо мэдээсэлнүүдһээ.

Гурбадахи хуудаһанда. «КПСС-эй ЦК-гай проектуудта зүбшэн хэлсэнэбди». — материалнуудай суглуулбари. «Номой шэнжэлэл ба шүүлгэлэл». «Бүмбэрсэг дэлхэйн һонин» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саагаһаа эльгээһэн тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Шэнэ һонин, үйлэ хэрэгтэй тоо, баримта» — нютаг нютагһаа абтаһан мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Болоринин газар дайдада болоһон уулзалганууд». «Хилээнэшье, росо сэсэгүүдшье — Петровагай замай тэмдэглэлүүдһээ. Соносхолнуудта

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Харюусагты, горнистнар!». 10.35 — «Поднятая целина» — уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 12.15 — Улаасоорондын конкурснуудай лауреадууд. 3. Шахмурзаева (скрипкэ) ба А. Гарик (гитара) наадаха. 12.20 — Шэнэ һонин. 14.55 — Дамжуулгын программа. 15.00 — Шэнэ һонин. 15.20 — Баримтата фильм. 16.10 — «Шатарай һургуули».

Улаан-Үдэ. 16.40—Улаасоорондын шэнжэлэл (буряадаар). 16.55—«Байгал» мэдээсэлэй программа.

Москва. 17.25 — «КПСС-эй XXVI съездые нэрэтэй солотойгоор угтая». «Директорэй үдэр бүрин хэрэгтүүд» — телеочерк.

Улаан-Үдэ. 17.55—«Түгсэбтэ табан. жэл: ашаг ба шанар».

Москва. 18.30 — «Оло тумэнэй Ленинскэ университет». «Гол шэглэлээрээ ушахадаа». 19.00 — «Зуг бүхэндэнь—нарань!». 19.15 — «Мүнөөдэр—түби дэлхэйдэ». 19.30 — «Эдир һаһанай». фильм-концерт. 19.50 — «Запасной аэродром» уран һайханай фильм. 21.— «Время». 22.05—Татар АССР-эй уран бэлигтэй концерт. 23.30—«Мүнөөдэр—түби дэлхэйдэ». 23.45 — Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. ЦСКА—«Динамо» (М).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММ

Москва. 16.40 —«Объектив». 17.10—А. Бабаджанян. «Үнэгата зургууд». **Улаан-Үдэ.** 17.25—«Кодле Улла» — фильм-концерт.

Москва. 17.55—«Эдэ шүүлэй уран бэлиг».

Улаан-Үдэ. 18.30 — «Гиноросхолнууд. 18.40 — «Григорий Александров ба Любовь Орлова» — баримтата фильм.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай бага үүлэтэйшэг байха, шинг нойтон орохогүй. Үглөөгүүр хаа хаанагүй манан унаха. Һулаханаар һалхилха. Үдэртөө 23—28, зарим районуудта 18 градус хүрэтэр хүйтэрхэ хараатай.

Республикымнай нислэл Улаан-Үдэдэ сэлмэгшэг байха. Үглөөгүүр манан унаха.